

NARRATIIVISUUS JA LIIKETALOUSTIETEET
Näkökulmia yrittäjyyteen

KARI KARJALAINEN
&
TOMMI AUVINEN

N:o 373/2012
WORKING PAPER
Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu
Pl 35, 40014 Jyväskylän yliopisto
ISBN 978-951-39-4897-9
ISSN 1799-3040

TIIVISTELMÄ

Karjalainen, Kari & Auvinen, Tommi

Kertomukset, tarinat ja narratiivinen tutkimus

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2012, 41 p.

Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun Working paper N:o 373

ISSN 1799-3040

ISBN 978-951-39-4897-9

Narratiivisuus on kansainvälisessä ihmistieteellisessä tutkimuksessa vakiintunut ja laajalle levinnyt lähestymistapa. Myös suomalaiseen liiketaloustieteeseen narratiivisuus on kulkeutunut erityisesti viimeisen runsaan vuosikymmenen aikana ja saavuttanut verraten vankan aseman. Keskustelu narratiivisuudesta keskeisine käsitteineen on kuitenkin monitulkintaista ja suomennokset osin vakiintumattomia. Suomalaisten tutkijoiden operoidessa nykyisin ensisijaisesti englanninkielisten tieteellisten julkaisujen parissa, on tärkeää panostaa myös suomenkieliseen käsitteelliseen työhön.

Tämän paperin tarkoituksena on nostaa esiin muutamia tunnettuja lähestymistapoja narratiiviseen tutkimukseen sekä esitellä ja jäsentää käsitteistön kirjoa. Esittelemme lyhyesti näkökulmia narratiiviseen analyysiin sekä narratiivisuuden keskeisiin käsitteisiin. Lisäksi teemme lyhyen katsauksen narratiiviseen lähestymistapaan ihmistieteissä päätyen liiketaloustieteiden saralla yrittäjyyteen ja siihen liittyviin epäonnistumistarinoihin. Kirjoituksemme tavoitteena on rakentaa ponnahduslautaa perusteellisempaan suomalaisen narratiivisen liiketaloustieteen käsitteellistämiseen.

Avainsanat: Narratiivinen tutkimus, narratiivisuus, tarina, kertomus, yrittäjystarinat

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	TARINALLINEN TIETÄMINEN, VALTA JA VAIKUTTAMINEN	7
2.1	Narratiivinen näkökulma vallankäyttöön: Esimerkkinä keskiaikainen rankaisurituoli.....	7
2.2	Narratiivinen tietäminen ja merkitysten rakentuminen.....	9
3	KERTOMUKSET NARRATIIVIT JA TARINAT IHMISTIETEISSÄ	12
3.1	Narratiivinen tutkimus sosiaali- ja ihmistieteissä.....	12
3.2	Narratiivisen analyysin ulottuvuuksista.....	14
3.3	Tarina, kertomus ja antenarratiivi.....	18
4	EPÄONNISTUMISTARINAT YRITTÄJYYDESSÄ	23
4.1	Epäonnistumiset osana yrittäjyyttä.....	23
4.2	Sosiaalisesti rakentuva yrittäjyys.....	25
4.3	Yhteiskunnallisen keskustelun näkökulmia	27
4.4	Kiinnekohtia narratiiviselle tutkimukselle.....	28
5	YHTEENVETO.....	30
	LÄHTEET	32

1 JOHDANTO

Narratiivinen tutkimus voidaan ymmärtää tarinoiden tutkimuksena, joka pyrkii ymmärtämään inhimillisiä merkityksiä; kuinka ihmiset jäsentävät ja tulkitsevat kokemuksia, itseään ja toisiaan (Polkinghorne 2007). Narratiivinen tutkimus on koettu tärkeäksi tarinamuotoisen tiedon erityisluonteeseen liittyvästä näkökulmasta ja sen toisaalta nähdään myös yleisesti kiinnittyvän keskusteluun subjektiivista kokemusta painottavaan muutokseen tieteen tekemisessä (Ewick & Silbey 1995). Perinteisen ja yhä valtavirtaa olevan rationaalisen paradigman rinnalle nousseet näkemykset tarinallisuudesta elämän ominaispiirteenä, tietämisen tapana sekä kommunikaation muotona ovat toimineet ponttimena laajalle kirjolle ihmistieteiden tutkimuksia viimeisen kolmenkymmenvuoden aikana (mm. Bruner 1986; Fisher 1987; Hyvärinen 2006; Ewick & Silbey 1995). Narratiivisuus onkin suhteellisen lyhyellä aikavälillä kehittynyt merkittäväksi näkökulmaksi liiketaloustieteen tutkimuksessa ja myös liikelämän käytänteissä (Czarniawska 1997; Gabriel 2000; Boje 2006).

Tarinoita voidaan pitää linkkinä inhimilliseen kokemusmaailmaan ja oleellisena osana ihmisten keskinäistä vuorovaikusta. Rakennamme tarinankerronnassa esim. identiteettiämme yksilöinä ja kollektiivisesti (Somers 1994). Myös organisaatiot kulttuureineen voidaan nähdä tarinallisina olioina, joissa tarinat voidaan mieltää ns. inhimillisen vuorovaikutuksen valuutaksi (Boje 1995; Gabriel 2000). Muodostamme lisäksi näkemyksiä tarinankerronnassa laajemminkin mm. yhteiskunnallisesta päätöksenteosta ja vallankäytöstä, sillä laajat monisyiset keskustelut tulevat ymmärretyksi pirstaleisten kertomusten kietoutuessaan toisiinsa, suuremmaksi tarinaksi (Foucault 2000; Fisher 1987). Niinpä viimeaikojen eurokriisinkin syitä ja seurauksia voidaan lähestyä esimerkiksi kasvuorientoituneena velkakriisitarinana tai sääntelyä korostavana narratiivina markkinoiden epätasapainosta (Harakka 2012, 3–4; ks. myös Auvinen, Mangleloja & Sintonen 2011).

Edeltävät lähtökohdat avaavat joitain näkökulmia narratiivisuuteen liittyvästä monivivahteisuudesta. Tässä paperissa jäsenämme tätä keskustelun kirjoa tekemällä katsauksen keskeisiin narratiivisen tutkimuksen käsitteisiin ja muutamaa narratiivisen analyysin luokittelumalleihin sekä narratiivisen

tutkimuksen kehitykseen yleisesti ihmistieteissä ja erityisesti liiketaloustieteissä. Narratiivisuus on liiketaloustieteissä suosioistaan huolimatta suhteellisen nuori lähestymistapa ja siihen liittyvä käsitteistö kehittyy edelleen. Pyrkimyksenämme onkin, että puheenvuoromme toimisi pontimena ja apuvälineenä narratiivisuutta käsitteleviin ja edelleen keskustelua jalostaviin tuleviin kirjoituksiin myös suomalaisessa narratiivisessa liiketaloustieteellisessä tutkimuksessa.

Aloitamme tarkastelumme tarinoiden merkityksestä yleisellä tasolla hieman kauempaa; ottamalla esimerkiksi tunnetun ajattelijan, Michel Foucault'n (2000) diskursiivisen valtanäkökulman josta siirrymme Brunerin (1986) esitykseen narratiivisen tietämisen tavasta ja merkitysten rakentumisesta. Etenemme yhteenvetoon narratiivisen tutkimuksen kehityksestä yleisesti ihmistieteiden ja kauppateieteiden saralla, josta nostamme muutamia käytännön esimerkkejä. Seuraavissa alaluvuissa esittelemme narratiivisen analyysin yleistason typologioita sekä tarinan ja kertomuksen (narratiivi) käsitteitä. Lopuksi tarkastelemme narratiivisen tutkimuksen sovelluksena yrittäjyyteen liittyviä epäonnistumistarinoita, joilla voi olla arvoa niin yrittäjäosaamisen kehityksen, yrittäjän itsetuntemuksen, yrittäjyyskasvatuksen kuin yleisesti yrittäjyyttä edistävän kulttuurinkin näkökulmista.

2 TARINALLINEN TIETÄMINEN, VALTA JA VAIKUTTAMINEN

2.1 Narratiivinen näkökulma vallankäyttöön: Esimerkkinä keskiaikainen rankaisurituuaali

Foucault'n (2000) mukaan nykyaikaisella vallankäytölläkin voidaan ajatella olevan fyysinen perusta, joka "henkistymisestään" huolimatta perustuu ainakin jossain määrin ruumiilliseen kuriin ja kontrolliin (ks. myös Ahonen 2001). Keskiajalla kuninkaan ylivalta aktualisoitui äärimmillään väkivaltana, kuten fyysisenä ylivaltana teloitettavaksi tuomitun ruumiiseen. Valtajärjestelmä, joka ulottui yhteiskuntaan laajemmin, rakentui kuitenkin diskursiivisesti; rankaisuaktin ympärillä tapahtuviin kaikkien nähtävillä oleviin seremonioihin ja rituaaleihin, joissa osallisena (sekä silminnäkijöinä ja toisaalta myötäkärsijöinä) olivat kansalaiset. Valtaa siis pyrittiin rakentamaan levittämällä tietoisuutta vallan vastustajia kohtaavista kammottavista rangaistuksista niin rikoskirjallisuuden kuin suullisten kertomusten muodossa koko yhteiskuntaan. (vrt. Foucault 2000, 94 – 97.)

Keskiajalla rankaisutoimenpiteen kohteen, rikolliseksi nimetyn henkilön, viimeinen koetinkivi oli kidutus tai kuolema. Jos kuolemaantuomittu nähtiin katuvana ja tuomionsa hyväksyvänä sekä rikoksilleen Jumalan ja ihmisten anteeksiantoa anelevana, hän ikään kuin puhdistui ja saattoi kuolla tavallaan pyhimyksenä. Toisaalta tuomitun järkkymättömyys antoi hänelle suuruuden sädekehän; kidutuksissa taipumattomana hän osoitti voimaa, jota pakkovalta ei pystynyt lannistamaan. Tässä piilikin ongelma, sillä niin pahamaineinen sankari kuin sovitusta hakeva rikollinen lentolehtisissä, uutisissa ja kansan kertomuksissa toimivat näennäisesti varoittavina esimerkkeinä, mutta samalla heidät ympäröi voimanmittelöiden muistojen sädekehä. Kuninkaan ylivaltakaan ei voinut kontrolloida tulevia merkityksiä. Greimasin (1979) käsitteistöä mukailleen tarinan roolit saattoivat vaihtua: konnasta tuli vastustajan sijaan päähenkilö ja oikeusjärjestelmästä auttajan sijaan tarinan vastustaja eli konna.

Rankaisuseremonia yritti näin rituaalisesti ilmentää valtasuhteita, jotka se kuitenkin kanavoi huonosti; vanavedessä seurasi valtava joukko kertomuksia, jotka kuvasivat samaa voimainmittelöä. Vallan implementoijan, oikeuslaitoksen koetinkiveksi muodostui uskottavuus, jota rakennettiin ja kyseenalaistettiin niin lehtolehtisten kuin kansankertomusten kautta tapahtuvassa tulkinnassa rikostarinoista, tuomittujen viimeisistä voimainmittelöistä ylivallan kanssa, oli erityisesti kiinnostuneet alemmat kansanryhmät – siis suurin osa ihmisistä. Oikeus tarvitsi omia seipitteitään puolustaakseen omaa totuuttaan. Se vastasi kansankertomuksiin omilla rikoskertomuksillaan, joilla ajateltiin olevan ideologista merkitystä, koska ne olivat historiallisiin tosiasioihin perustuvia tarinoita. Koska tarinoita luettiin eri näkökulmista, tulkintojen kontrollointi osoittautui mahdottomaksi. Kertomukset menettivät merkitystään kuitenkin vasta laittomien tekojen poliittisen funktion muututtua yhteiskunnassa. (Foucault 2000.)

Keskiaikaan sijoittuvan esimerkkimme valtakamppailuun yhdistyvä dynamiikka voidaan siirtää eri yhteyksissä myös nykyaikaan. Keskeistä on tulkintojen ja merkityksen näkökulma: Keskiajalla rikoksesta teloitetun viimeiset hetket saattoivat rakentua eri tulkintayhteyksissä niin jalon marttyyrikuoleman kuin paheellisen elämän päättäväksi tapahtumien kuluksi. Mm. Sole ym. (2001) sekä Denning (2005) uskovat nykyajan johtajuudessa olevan yhä samainen ongelma, kuinka väitellä tarinan kanssa ja että tehokkain tapa on kertoa vielä ve-toavampi tarina. Kerronnassa päähenkilön merkitys voi muuttua ja menestyjäs-tä voi tulla epäonnistuja (Cunliffe & Coupland, 2012). Foucault'n kuvailemassa keskiaikaisessa yhteiskunnassa tapahtuman merkitys, tuomitun sankaruus tai häpeä, jäikin lopulta kuninkaan ylivallan ulkopuolelle laajemmassa merkityk-senannossa ajan kuluessa ja näkökulmien vaihdellessa. Tarinankerronnassa merkityksiä tulkitsevat ja rakentavat myös ne, jotka eivät olleet tapahtumia koskaan nähneet, mutta jotka kertoivat tarinoita eteenpäin. Sama pätee yrittäjä-tarinoihin, joissa kertoja ja silminnäkijä voi olla yrittäjä, mutta yrittäjän onnis-tuminen tai onnistuminen merkityksellistyy laajemmassa sosiaalisessa konteks-tissa.

Kerronta onkin vallankäyttöä, sillä kertomukset eivät rakennu sosiaalisessa tyhjiössä, vaan ne kerrotaan aina jostain näkökulmasta¹ (esim. Lehtonen 2004). Karl Weick (1995; 2001) esittääkin, että pikemmin uskottavuus kuin tark-

---

¹ Kertojilla on tarve kertoa, ja kuulijoilla on tarve tulkita informaatio omasta näkökulmastaan. Tarinankerronta on ollut merkityksellistämisen keskeinen elementti kautta aikojen, läsnä esimerkiksi niin muinaisten kansojen kuin modernin ihmisen maailmansyntyselityksissä kuin ihmisen sielunelämää selitettäessä (Routledge Encyclopedia for Narrative Theory 2005). Esimerkiksi juuri ihmisen sielu, kuolema ja kuolemanjälkeinen elämä ovat lähes kaikissa kulttuureissa esiintyneitä ilmiöitä (ks. esim. Luukainen 1982). Sielua ja kuolemanjälkeistä elämää ei ole kuitenkaan tieteen keinoin voitu todentaa, ja jopa kuolema on tieteelle haasteellista määritellä nykyaikaisinkin menetelmin. Luukainen pyrkiikin lääkärinä vakuuttamaan lukijansa ihmisten kertomuksilla paranormaaleiksi luokitelluista ilmiöistä (esim. energiaruumis ja kuolemanjälkeinen elämä). Kertomuksiin kiedottujen tieteellisten argumenttien tukema-na sielun olomassaoloa on pyrkinyt vakuuttamaan jo runsas 100 vuotta sitten tohtori MacDougall (1907), joka väitti todentaneensa sielun (Hypothesis concerning soul substance). Lääketieteellisesti tutkimus sisälsi suuria aukkoja, sillä esimerkiksi kuolemaa ei oltu määritelty lainkaan, mutta oikeastaan ne olivat muutoseikkoja.

kuus ja faktat määrittävät totuuden. Tarinakerronnassa faktat, emotiot ja arvot synnyttävätkin ainutkertaisia todellisuuskäsityksiä, joihin ihmiset viime kädessä uskovat (Fisher 1987).

Yhteenvetona voidaan todeta, että Foucault'n ajatusta voidaan tulkita siten, että fyysiseen kontrolliin perustuva vallankäyttö saa merkityksensä diskursiivisesti². Pakkovoitakaan ei ole valtaa muihin kuin niihin, joihin se välittömästi fyysisesti kohdistuu, ellei vallankäyttö institutionalisoidu. Valta edellyttää silminnäkijöitä, jotka välittävät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa informaatiota seurauksista, joita valtaan alistumaton kohtaa. Sikäli on kuitenkin mielenkiintoista, että tällöin henkisen, diskursiivisen vallan vaikutuspiirissä on suurin osa vallanalaisista, ja fyysisen pakkovallan kohteeksi joutuvat ne yksilöt, jotka eivät ole alistuneet diskursiiviselle vallalle. Toisaalta vallankäyttö kohdistuu juuri "muihin", eli esimerkiksi organisaatiossa erotettuun henkilöön ei välttämättä ole johtajan valta "tehonnut", joten johtaja antaessaan potkut kieltää muita organisaation jäseniä suhtautumasta erotettuun (Ylikoski 1999).

2.2 Narratiivinen tietäminen ja merkitysten rakentuminen

Esimerkkimme vallankäyttöön nivoutuvista tarinoista kuvastaa laajassa mittakaavassa tarinoiden välittämän tiedon ja vallankäytön luonnetta, joka punoutuu mm. merkitysten rakentumisen monisäikeisyyteen ja objektiivisen totuuden problemaattisuuteen ihmistenvälisessä vuorovaikutuksessa. Kyseinen tarinoiden vaikutuksen taustalla vaikuttaa ns. narratiivinen tietäminen, mihin liittyen huomioidaan yleensä yhdysvaltalaisen psykologi Jerome Brunerin (1986, 11–43) laatima jako tavastamme jäsentää kokemuksiamme ja rakentaa sosiaalista todellisuuttamme. Tämän mallinnuksen osapuolista toinen, eli ns. paradigmaattinen tai loogistieteellinen tietämisen tapa, mukailee kuvaus- ja selitystavaltaan matemaattista tai formaalia mallia, joka tukeutuu ilmaisussaan ja ihanteissaan mm. loogiseen päättelyyn, teorioiden testattavuuden vaatimukseen sekä johdonmukaiseen ja ristiriidattomaan argumentointiin. Narratiivinen tietämisen

---

² Populaari esimerkki vallankäytöstä, muodollisen hallinnollisen aseman häilyväisyydestä ja vallan diskursiivisesta rakentumisesta organisaatiossa voidaan johtaa paljon mediassa esillä olleen Apple yrityksen vaiheisiin 1980-luvun puolivälissä, jolloin yrityksen toimitusjohtajaksi nimetty John Sculley ja perustaja sekä innovaattori Steve Jobs ottivat yhteen. Asetelma oli Jobsia kuvaavassa elämäkerrassa mielenkiintoinen siitä näkökulmasta, että tilanteessa ei ollut yksiselitteistä ja yhteisesti hyväksyttyä auktoriteettia, sillä Jobsin mielipiteellä oli painoarvoa yrityksen perustajana ja yritystä eteenpäin vievänä voimavarana. Sculleyn toisaalta odotettiin pitävän tiukempaa kuria mm. kiihtyneen Jobsin toimintatapojen vuoksi. Puolin ja toisin tapahtuva suostuttelu organisaation sisällä kulminoitui Applen ylimmän johdon kokoukseen, jossa Sculley haastoi johdon suoraan tekemään valinnan hänen tai Jobsin välillä tilanteessa, jossa Jobsin puoltaminen olisi ollut yrityksen historiasta huolimatta hankalaa, sillä kaikilla ei esimerkiksi silloin ollut elämäkerran mukaan luottamusta Jobsin kykyihin johtaa yritystä. Sculleyn asema ja näkemykset saivat siinä tilanteessa yrityksen johdossa nopeasti vahvan diskursiivisen perustansa ja toisaalta Jobsista tuli väistämättä sivuhahmo (ja eräänlaisen kurinpidollisen toimenpiteen kohde) omassa yrityksessään. (Isaacson 2011, 214–231.)

tapa tähtää puolestaan mm. vetoaviin tarinoidiin ja uskottaviin historiallisiin selityksiin ja se toimii niin tietoisuuden (tuntemukset, tiedot ja ajatukset jollain hetkellä) kuin toiminnan (mm. tavoitteet, tilanne, toimijat,) tasoilla. Sekä paradigmaattisella että narratiivisella tietämisellä on omat keinonsa kuulijan vakuuttamisessa ja kokemuksen tai ns. todellisuuden rakentamisen tapansa, eikä niitä voida pitää toisiaan korvaavina tietämisen tapoina. (Fisher 1987; Bruner 1986 11–43.) Tsoukas & Hatch (2001, 983) ovat laatineet Brunerin (1986) em. ajatuksista yhteenvedon, josta eri ajattelumallien eroavaisuudet ovat tiivistettyinä.

TAULUKKO 1 Kaksi tietämisen tapaa Bruneriin (1986) pohjautuen (Tsoukas & Hatch 2001, 983).

	Paradigmaattinen	Narratiivinen
Tavoittelee	Totuutta	Totuudenkaltaisuutta
Keskeinen ongelma	Totuuden tietäminen	Kokemusten merkityksellistämisen
Strategia	Perusteltujen hypoteesien ohjaama kokeellinen/empiirinen havainnointi	Henkilökohtaiseen kokemukseen pohjautuva universaali ymmärtäminen
Menetelmä	Pitävä argumentointi Tiukka analyysi Järkeily Aristoteelinen logiikka Todisteet	Hyvä tarina Innostava kuvaus Mielleyhtymät, assosiaatio Estetiikka Intuitio
Ominaispiirteet	”Top-down” Teoriavetoinen Kategorinen Yleinen Abstrakti Dekontekstualisoitu Epähistoriallinen Ristiriidaton Johdonmukainen	”Bottom-up” Merkityskeskainen Kokemuksellinen Erityinen Konkreettinen Kontekstisidonnainen Historiallinen Ristiriitainen Paradoksaalinen, ironinen

Narratiivisen tietämisen ominaispiirteisiin kuuluu sen kyky nivoa tilannesidonnaisesti tapahtumien kulku vetoavaksi ja eritoten merkitykselliseksi kokonaisuudeksi. Merkitysten tarinallinen rakentuminen liitetään usein organisaatiotutkimuksessa myös em. Karl Weickin (1995) jalostamaan ”sensemaking”-käsitteeseen (viitataan suomenkielisissä käännöksissä mm. sanoilla *merkityksellistämisen*, esim. Jalonen & Lönnqvist 2008, 448 ja Mustonen 2009, 44, tai *järkeistämisen*, esim. Julkunen 2010, 34), jolla voidaan ajatella tarkoitettavan jälkeensä tapahtuvaa ja perusluonteeltaan refleksiivistä prosessia, jonka kautta todellisuutemme rakentuu ja eri asiat saavat merkityksensä (Weick 1995). Weick ym. (2005, 409) ovat määritelleet sensemaking-käsitteen seuraavasti:

sense-making involves turning circumstances into situation that is comprehended explicitly in words and that serves as a springboard into action.

Merkityksellistämisen prosessin ja todellisuuden rakentumisen voidaan mieltää olevan erilaisten vaikutteiden jatkuvan virtauksena alaisena. Tilanteiden ja tapahtumien ymmärtämistä muovaavat esimerkiksi varsinaisen tapahtumaympäristön ohella monet yksilötason ja yhteiskunnalliset historiaan nivoutuvat tekijät, kuten eri asioihin liittyvä symboliikka ja käyttäytymismallit ja taipumuksemme sosiaalisesti ajatellen tekojen rationalisointiin tai oikeuttamiseen. (Weick 2001, 10–11.).

3 KERTOMUKSET NARRATIIVIT JA TARINAT IH- MISTIETEISSÄ

3.1 Narratiivinen tutkimus sosiaali- ja ihmistieteissä

Kiinnostus narratiivisuutta kohtaan levisi 1900-luvun alun kirjallisuuden tutkimuksesta ihmistieteiden eri alueille ja eritoten 1980-luvulle sijoittuvan ns. kerronnalliseksi tai narratiiviseksi kutsutun käänteen aikoihin (esim. Czarniawska 2004, 1–3; Hyvärinen 2004, 297). Nykyisin voi syntyä jopa vaikutelma, että miltei jokainen ihmis- ja sosiaalitieteilijä tekisi jossain määrin narratiivista tutkimusta (Squire ym. 2008, 1). Suomenkielisessä kirjallisuudessa narratiivisesta tutkimuksesta käytetään myös mm. nimityksiä kerronnallinen, tarinallinen ja kertomuksellinen tutkimus (Hyvärinen 2006; Hänninen 2008, 121–122). Narratiivisuuden (engl. narrative) etymologinen perusta juonnetaan usein latinan kielen sanaan *narrare* (esim. Jovchelovitch & Bauer 2000, 59), joka tarkoittaa vapaasti suomennettuna verbiä kertoa.

Johtamisen ja organisaatioiden narratiivisen tutkimuksen alkuvaiheet sijoittuvat suunnilleen 25–30 vuoden taakse tai yksittäistapauksissa jopa hyvän matkaa 1970-luvulle saakka, kun kiinnostus organisaatio- ja yrityskulttuurien rakentumisesta kohtaan lisääntyi (Tietze ym. 2003, 54; Rhodes & Brown 2005; Koskinen, Alasuutari & Peltonen 2005, 193). Narratiivisia menetelmiä on hyödynnetty toki ihmistieteissä mm. taloustieteitäkin sivuten jonkin verran aiemmin. Tutkimuksen taustaa käsiteltäessä nostetaan usein esiin mm. psykologi David McClellandin merkittävät tutkimukset (kuten 1961 *”The Achieving Society”*), joissa esimerkiksi saavuttamisen tarpeen teorioiden perusta rakentuu alkujaan narratiiviseksi mielletävän tutkimuksen varaan (Gartner 2010b, 3–4; Boje 1999).

1990-luvulla narratiivisen tutkimuksen kasvu oli johtamisen alan akateemisessa tutkimuksessa kenties vauhdikkaimmillaan (Koskinen, Alasuutari & Peltonen 2005, 193; yleistasolla ks. myös Heikkinen 2010, 144) ja 2000-luvulle tultaessa se oli noussut merkittävään asemaan liiketaloustieteissä, erityisesti organisaatio- ja johtamistutkimuksessa (Gabriel 2000; Gabriel & Griffiths 2004).

Narratiivisen organisaatiotutkimuksen saavutuksiin liittyen esimerkiksi Rhodes & Brown (2005) huomioivat lähestymistavan tuottaneen mainittavia tuloksia mm. merkityksellistämisen, organisaation kommunikaation muotojen, oppimisen ja muutoksen, politiikan ja vallankäytön sekä identiteetin rakentumisen ja identifikaation tarkasteluissa. He toteavat lisäksi aikaisemman narratiivisen tutkimuksen nostaneen organisaatiotutkimuksessa yleisellä tasolla esiin mm. organisaatiotodellisuuden ajallisen ja dynaamisen luonteen, kokemusten subjektiivisuuden sekä siihen liittyvän merkitysten rakentumisen moniäänisyyden (Rhodes & Brown 2005). Narratiivisen tutkimuksen nykyistä asemaa liiketalousteissä ilmentävät mm. sille omistetut erikoisnumerot alan kansainvälisissä joulnealeissa (esim. Journal of Business Venturing 22(5) vuonna 2007) ja vuosien saatossa julkaistut katsaukset narratiivisuuden sovelluksista (Dawson & Hjort forthcoming; Llewellyn 1999; Rhodes & Brown 2005)

Konkreettisesti aihealueen kehitystä kuvastaa myös se, että Amazon.com - verkkokaupasta löytyi jo runsas puoli vuosikymmentä sitten yli 1100 kirjaa tarinankerronnasta ja niistä yksinomaan tarinankerrontaa organisaatioissa käsittelevä runsaat 50 (Boje 2006) ja julkaisujen määrä lisääntyy kiihtyvällä vauhdilla (ks. myös Auvinen 2008). Stephen Denning on maailman pankin entinen tietojohdaja ja nykyisin tunnettu tarinoilla johtamisen konsultti ja käytännön asiantuntija. Hän on julkaissut tunnettuja teoksia kuten "The Leader's Guide to Radical Management: Re-inventing the Workplace for the 21st Century" (2010/Jossey-Bass), "The Secret Language of Leadership" (2007/Jossey-Bass) and "The Leader's Guide to Storytelling" (2005/Jossey-Bass). USA:ssa voidaan jopa puhua jonkinasteisesta muoti-ilmiöstä. Lisäksi esimerkiksi yrittäjyyden saralla narratiivisen tutkimuksen potentiaali on tunnustettu viime vuosikymmenen aikana myös alan jopa alan merkittävimpiin kuuluvien tutkijoiden toimesta, mutta lisää narratiivista tutkimusta alalla kaivataan (esim. Gartner 2007, 2010a & 2010b; Katz 2004).

Myös Suomeen tarinat ja tarinoilla johtaminen on rantautunut alueen kansainvälisen kehityksen myötä niin tieteellisen tutkimuksen, opetuksen kuin konsultoinnin alueille. Ensimmäisiä julkaisuja suomeksi tarinankerronnasta organisaatioissa lienee Aaltosen ja Heikkilän "*Tarinoiden voima*" vuodelta 2003. Tarinoilla johtamisen konsulttitoimistoja on myös ilmaantunut useita viime vuosina. Niiden keskeinen lisäarvo johtajuudelle pohjautuu myös "tarinoiden voimaan". Tyypillisiä teemoja ovat esimerkiksi oppiminen, sitouttaminen ja innostaminen (ks. esim. Mailand Communications 2012). Keskeinen kritiikki kohdistuu rationaaliseen ja värittömään johtajaan ja/tai johtamiseen, johon liittyy esimerkiksi ohut ymmärrys ihmisten arvoista ja kyvyttömyys sitouttaa ihmisiä. Kysymyksessä voi olla myös johtajien menestystarinat (ks. esim. Talent Partners 2012) tai markkinoinnin tehostaminen (ks. esim. Oy TuloksenTuplaus-Toimisto Ab 2012). Yrittäjyyden saralla tarinoita tiedon välittämisen muodossa on hyödynnetty pitkään ilmiöön liittyvän yleisen tietoisuuden lisäämiseksi. Tarinoiden keinoin tarjotaan käytännönläheisiä ja samaistumisen kohteita tarjoavia esimerkkejä yrittäjyydestä kiinnostuneille tahoille (esim. Eräheimo & Lehtomaa 1998). Narratiivisuutta hyödyntävien opinnäytteiden ohella muu

akateemisempi tai konsultointiin liittyvä kotimainen ja nimenomaan narratiivisuuteen keskittynyt kirjallisuus yrittäjydessä on vielä toistaiseksi ollut yleiseen organisaatiotutkimukseen verraten vähäisempää, joten kyseisellä alueella on vielä paljon kehitettävää yrittäjyden näkökulmastakin.

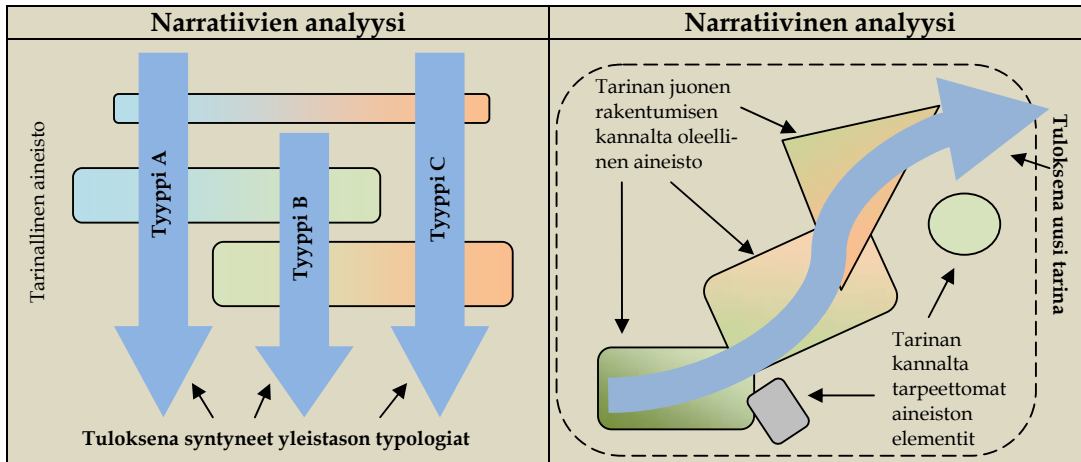
Yleisellä tasolla tarkastellen tarinallisuuden nousu liiketalouden käytännöissä suomalaisesta perspektiivistä vaikuttaa olevan vielä maltillista ja kehitys on yleisesti tarkastellen voimakkaampaa tieteen saralla. Tieteellisen tutkimuksen ja opetuksen näkökulmasta tarinallisuus esiintyy myös narratiivisuuteen orientoituneiden opintojaksojen muodossa, kuten Jyväskylän yliopistossa järjestettävällä lehtori Teppo Sintosen metodologiaopintojaksolla YJOS530 Narratiivinen organisaatio- ja johtamistutkimus (Johtamisen aine- ja syventävien opintojen opintojaksokuvaukset 2012) sekä Yrittäjäksi Yliopistosta-hankeeseen liittyvällä Osaamisesta teoksi - yrittäjyystarinoita oman osaamisen hyödyntämisestä-opintojaksolla (Yrittäjäksi yliopistosta-hanke 2012). Yrittäjyyskasvatuksen saralla tarinallisuus on huomioitu myös laajemmin eri kouluasteilla ja esimerkiksi satuihin ja tarinoihin liittyen järjestetään syksyllä 2012 oma yrittäjyyskasvatusseminaarinsa Helsingissä YVI/Yrittäjyyskasvatuksen virtuaalisen oppimisympäristö-hankkeen puitteissa (YVI-hanke 2012). Jyväskylän yliopiston Ihmistieteiden metodikeskus tarjoaa jatko-opiskelijoille puolestaan yliopistotutkija Tarja Aaltosen (Helsingin yliopisto) opintojakson IHMJ311 Kertomus ja kertonta tulokulmina tutkimukseen (Ihmistieteiden metodikeskus – syksyn kurssi-tarjonta 2012). Narratiivisuus näkyy näin sekä tiedon välittämisen tapana että tutkimusmetodologisena kehyksenä myös akateemisessa opetustarjonnassa.

3.2 Narratiivisen analyysin ulottuvuuksista

Narratiivisuus on erityyppisiin tieteenaloihin liittyvänä ja yleisesti ihmiselämää sekä tietämistä käsittelevänä filosofisena ja metodologisena kehyksenä monitulkintainen. Alan kirjo näkyy myös analyysitavoissa. Yleisellä tasolla narratiivisella analyysillä voitaisiin ajatella viitattavan kaikkiin tarinamuotoisten tekstien (olivatpa ne sitten ilmaisultaan esimerkiksi suullisia, kirjoitettuja tai visuaalisia) tulkintaan tarkoitettujen menetelmien kokonaisuuteen (Riessman 2008, 11). Tarinalliset kiinnostuksenkohteet saattavat narratiivisessa tutkimuksessa poiketa toisistaan lähempää tarkastellen merkittävästi, minkä johdosta myös erilaisia kehyksiä ja tyypittelyjä narratiiviselle analyysille on lukuisia. Esittelemme niistä tässä luvussa neljä toisiinsa limittyvää esimerkkiä.

Eräs tunnetuimmista narratiiviseen analyysiin pureutuvista kirjoituksista lienee Polkinghornen (1995) artikkelin Brunerin (esim. Bruner 1986, 11–43) ajatuksiin pohjautuva yleistason jako ns. narratiivien analyysiin (*analysis of narratives*) ja narratiiviseen analyysiin (*narrative analysis*). Narratiivien analyysissä päädytään lopulta tilanteita, henkilöähahmoja tai tarinoita koskeviin teemoihin tai tyypittelyihin. Tämä analyysin tyyppi pyrkii siis tekemään yleisiä havaintoja aineistosta, mikä tavallisesti edellyttää myös useampia tarinoita tarkastelun kohteeksi. Narratiivisessa analyysissä puolestaan kootusta aineistosta

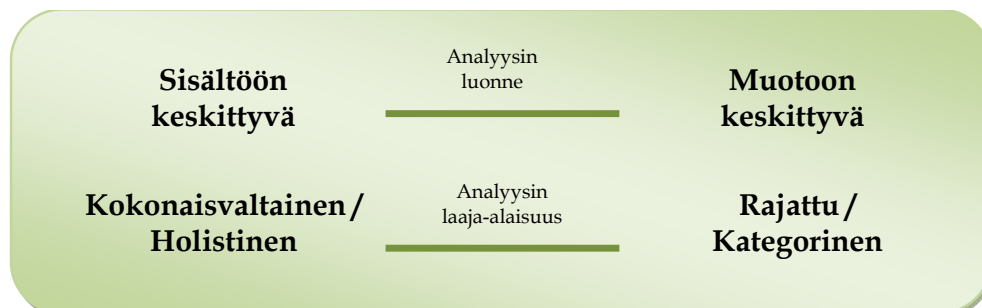
luodaan kokonaan uusi tarina, joka voi olla esimerkiksi tarinamuotoinen kuvaus jostain elämäntilanteesta tai asioiden kulusta, kokonainen elämäntarina tai muu case. Narratiivista analyysiä hyödyntävä tutkija pyrkii siis rakentamaan aineistosta loppuratkaisuun päättyvän ajallisen rakenteen omaavan juonellisen kokonaisuuden, jossa mm. sen eri osien yhtymäkohdat paljastuvat. (Polkinghorne 1995.)

KUVIO 1 Hahmotelma narratiivien analyysin ja narratiivisen analyysin eräistä toteuttamistavoista Polkinghorneen (1995) pohjautuen.

Lieblich ym. 1998, 12–18 ovat tarinoiden analyysia tarkastelevassa teoksessaan hahmottaneet analyysitapojen omaavan kaksi toisistaan erillistä ulottuvuutta, jotka voidaan puolestaan jakaa myös kahteen perustavalla tavalla eroavaan analyysin tyyppiin (taulukko 2). Analyysin laaja-alaisuuteen tai ns. analyysin yksikköön viittaava ulottuvuus kuvaa tarkastellaanko narratiivista aineistoa kokonaisuutena vai kootaanko siitä esimerkiksi tiettyyn ryhmään kuuluvia osia. Toinen ulottuvuuksista määrittää puolestaan ollaanko analyysissä kiinnostuneita narratiivin sisältöön liittyvistä ominaisuuksista (esim. jonkin tietyn tarinan tai sen osan merkitys tai pintapuolisemmin tarinan tapahtumat ja niiden syyt, henkilöahmot jne.) vai sen muotoon liittyvistä ominaispiirteistä (esim. tarinan ajallinen rakentuminen ja tapahtumien jaksottaminen tai tarinan tyyliilaji). (Lieblich ym. 1998, 12–18.)

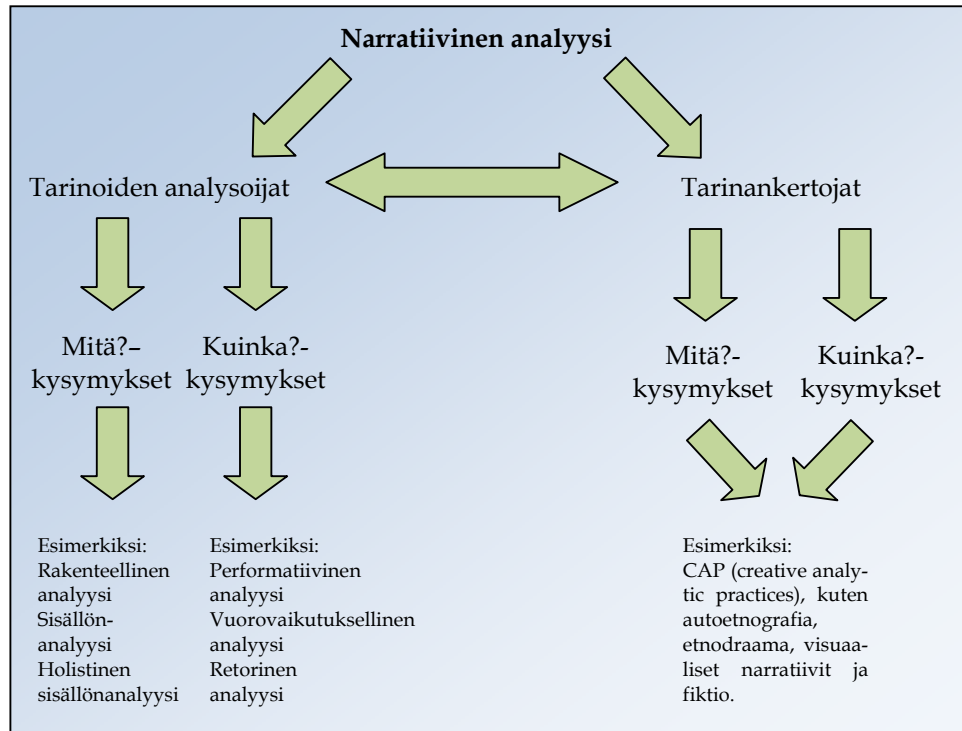
TAULUKKO 2 Neljä lähestymistapaa narratiivisessa analyysissä (Lieblich ym. 1998).

Kahden em. ulottuvuuden sovelluksissa ns. holistissisällölliset (*holistic-content*) tutkimukset ottavat analyysissään huomioon koko kertomuksen sisällön keskittyen esimerkiksi laajoihin, koko tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden elämäntarinoita koskettaviin teemoihin. Holistiset ja kertomuksen muotoon (*holistic-form*) fokusoituva analyysi tarkastelee myös kertomuksia laajana kokonaisuutena, mutta keskittyy ensisijaisesti koko tarinan juoneen tai muuhun rakenteelliseen kehitykseen. Kategorissisällöllinen lähestymistapa (*categorical-content*) puolestaan tarkastelee vain tiettyjä tarinan osia laajemmasta kontekstistaan irrotettuna (kuten vain ne osat, joissa tietty elämään vaikuttanut tapahtuma mainitaan), jota voidaan kutsua myös ns. sisällönanalyysiksi narratiivisen tutkimuksen puitteissa. Kertomuksen muotoon keskittyvät kategoriset (*categorical-form*) tutkimukset ovat luonteeltaan vain tiettyihin tarinan kielellisiin ja tyyllisiin (esim. kielikuvien käyttö) ominaispiirteisiin painottuvia. Kirjoittajat huomauttavat, että useissa tutkimuksissa lähestymistavat eivät välttämättä edusta tiettyä ulottuvuuden ääripäätä (analyysin yksikön ja luonteen osalta) ja toisaalta toteavat myös, että aineiston sisältöön ja muotoon liittyvät kysymykset saattavat toisinaan olla myös jossain määrin sidoksissa toisiinsa, jolloin niiden erottelu voi olla problemaattista. (Lieblich ym. 1998, 12–18.)

Narratiivista tutkimustakin ohjaavat pitkälle sen peruslähtökohdat, eli mitä tutkimuksella halutaan selvittää ja millaista aineistoa tutkijoiden saatavilla mahdollisesti on. Eräänä havainnollisena esimerkkinä tavasta hahmottaa narratiivisen analyysin kenttää voitaisiin nostaa esiin ikääntymisen tutkijoiden Phoenix, Smith & Sparkesin (2010) yleistason typologian narratiivisen tutkimuksen analyysimenetelmistä, joka jakaa narratiivisen analyysin linjaukset ns. tarinoiden analysoijien (*story analysts*) ja tarinankertojien (*storytellers*) ryhmiin. Tarinoiden analysoijat edustavat ns. paradigmaattisen mallin mukaisesti toimivia tutkijoita, kun tarinankertojille itse tuotettu tarina on analyysin muoto.

KUVIO 2 Narratiivisen analyysin luokittelumalli (Phoenix, Smith & Sparkes 2010, 4).

Phoenix ym. (2010) mukaan ns. tarinankertoajien laatimissa analyyseissä voivat vastaukset sekä "mitä?" että "kuinka?"-kysymyksiin nivoutua samaan tutkimukseen kirjoittamisprosessin edetessä, kun tarinoiden analysoinnissa on erityyppisiin kysymyksenasetteluihin on ryhmitelty niihin erityisesti soveltuvia analyysimenetelmiä. Kirjoittajat huomauttavat ehdotonta kahtiajakoa välttääkseen mieltävänsä mallissaan tarinoiden analysoijien ja tarinankertoajien sijoittuvan keskenään eräänlaiselle jatkumolle, pyrkien samalla kuvauksessaan lähinnä luomaan yleiskuvaa narratiivisille analyysitavoille ominaisesta luonteesta, jossa on useita mielenkiintoisia lähestymistapoja (Phoenix ym. 2010).

Myös Ewick & Silbey (1995) ovat jäsentäneet narratiivisen tutkimuksen kenttää em. jaotteluita sivuten kolmeen erilliseen ryhmään, joissa narratiivisuus voi olla tutkimuksen kohde, tutkimuksen väline (tai ns. metodi) tai tutkimuksen lopputuote. Narratiivisuuden tai tarinoiden ollessa tutkimuksen kohteena ollaan kiinnostuneita itse tarinoiden rakentumisesta ja miten niitä hyödynnetään eri yhteyksissä. Välineellisestä näkökulmasta tutkimuksessa pyritään puolestaan tarinoiden avulla saamaan selville jotain jostain muusta tutkimuksen kohteena olevasta aiheesta. Tällöin ajatuksena on, että tarinat toimivat erityisen hyvänä väylänä tutkittavaan ilmiöön. Viimeisintä ryhmää tarinoista tutkimuksen tuotoksena sivuttiin jo edellä. Tässä yhteydessä esimerkiksi tutkijoita voidaan pitää tarinankertojina ja esimerkiksi akateemista ilmaisutapaa yhtenä narratiivisuuden muotona. (Ewick & Silbey 1995.)

Analyysivaihtoehtojen kirjo herättää toisaalta kymyksiä myös narratiivisen tutkimuksen laadun arvioinnista. Kauttaaltaan ei kyseistä keskustelua tämän kirjoituksen yhteydessä käsitellä, mutta esimerkiksi Polkinghorne (2007) on tarkastellut narratiivisen tutkimuksen validiteetin haasteellisempia kohtia (erityisesti haastatteluaineistossa). Tarinalliseen aineistoon liittyen Polkinghorne (2007) nostaa esiin myös neljä aineiston laatuun vaikuttavaa osa-aluetta: 1) itse käytetyn kielen rajoitteet kokemusten ja merkitysten kuvauksessa, 2) mahdollisesti tietoisuuden ulkopuoliset merkitykset, 3) haluttomuus paljastaa tiettyjä, mahdollisesti negatiiviseksi koettuja asioita itsestään sekä 4) tarinoiden rakentumisen kompleksisuus, johon liittyy mm. monisyinen vuorovaikutustilanne tutkijan kanssa. Narratiivisen tutkimuksen esittäessä tulkintoja ihmisten antamista merkityksistä, sen validiteetti rakentuu ensisijaisesti tutkimuksen vakuuttavan esittämistavan keinoin, jolloin tutkimuksen validiteetti voidaan mieltää enemmän asteittaiseksi kuin näennäiseksi kyllä/ei-arvioksi. Tärkeää on myös raportin pätevyyden määrittämisen jäädessä viimekädessä lukijan vastuulle, että sen kirjoittaja ei toisaalta pyri kuvauksessaan aiheettomasti ylittämään sitä tasoa, joka kyseessä olevalla narratiivisella tutkimuksella voi ylipäättään sen ominaispiirteisiin nähden olla. (Polkinghorne 2007.)

Narratiivisen tutkimuksen monimuotoisen luonteen vuoksi edeltävien kaltaisia jaotteluita voidaan pitää narratiivisen tutkimuksen tekemisen johdonmukaisuuden näkökulmasta tärkeinä. Edellisissä neljässä kirjoituksessa Polkinghornen (1995) ajatukset tukeutuvat ”brunerilaiseen” narratiivisen tutkimuksen perustaan luoden selkeät lähtökohdat narratiiviselle analyysille. Kah-tiajako hahmottaa minkätyyppisiin taustaolettamiin narratiiviset tutkimukset perustuvat ja millaiseen tietoon kyseiset tutkimukset tähtäävät. Lieblich ym. (1998) analyysiluokittelu avaa puolestaan konkreettisella tavalla tarinoiden analyysin peruspiirteitä. Näistä Phoenix ym. (2010) malli johdattaa vielä edelleen muutamia kysymyksenasetteluihin ja analyysin luonteeseen sidottuja esimerkkejä, kun Ewick & Silbeyn (1995) artikkelin lähestymiskulma selvittää osaltaan mm. yhteiskuntatieteiden suhdetta narratiivisuuteen.

3.3 Tarina, kertomus ja antenarratiivi

Narratiivi, kertomus ja tarina (engl. tyypillisimmin käytetään sanoja *narrative* tai *story*) kuuluvat narratiivisen tutkimuksen käsitteistön keskiöön. Toisinaan akateemisessa kirjallisuudessa niitä pidetään lähes samaa asiaa tarkoittavina sanoina (Sarbin 2004), mutta ”narrative” ja ”story” voivat saada myös hyvin vaihtelevia sisältöjä erityisesti eri tieteenaloilla ja erilaisissa tutkimusasetelmissa (Riessman & Quinney 2005; Hawkins & Saleem 2012). Kansainvälisessä narratiivisessa tutkimuskirjallisuudessa Polkinghornen (1988, 36) laaja-alainen tarinan määritelmä kuuluu eräisiin tunnetuimmista ihmistieteellisen tutkimuksen puitteissa:

Narrative is a form of "meaning making." It is a complex form which expresses itself by drawing together descriptions of states of affairs contained in individual sentences into a particular type of discourse...

Hieman myöhemmin Polkinghorne (1995, 5) kuvaa tarinaa (narrative) diskursusin muodoksi, jossa erilaisia tapahtumia ja toimintaa ihmiselämässä yhdistetään prosesseiksi, jotka ovat temaattisesti yhteneviä ja johonkin tavoitteeseen tähtääviä. Sekä Polkinghornen että Brunerin ajatuksissa nousevat esiin tarinoiden tehtävä merkityksellistämisen prosessissa³. Tarinoilla ja kertomuksilla voidaan mieltää olevan ajattelua ja toimintaa suuntaamaan pyrkivä vaikutus ja organisaatiotutkija Gabriel (2000, 22) kuvaakin organisaatiokontekstissa tarinoiden olevan:

...narratives with simple but resonant plots and characters, involving narrative skill, entailing risk, and aiming to entertain, persuade, win over

Edeltävä kuvaus omaa vahvasti välineellisen näkökulman tarinoihin ja siinä nostetaan esiin mm. juonen ja henkilöhahmojen keskeisyys tarinassa. Tarinaan liittyviä tapahtumia ja sen muita elementtejä järkeenkäyväksi ajalliseksi kokonaisuudeksi kokoavaa tai muuntavaa struktuuria voidaan kutsua ns. tarinan juoneksi (Ricoeur 1991), jota kuvataan monesti arkikielellä ilmaistuna tarinan "punaiseksi langaksi". Tarinan eri osien kokonaisuudeksi yhdistämistä kutsutaan puolestaan narratiivisen tutkimuksen puitteissa ns. juonellistamiseksi (*emplotment*), joka voi olla tarinan eri osien yhteensopivuutta kokeileva, iteraatiivinen ja osin tiedostamatonkin toimi. (Polkinghorne 1988, 18–20, Downing 2005.) Yleisemmän tason tarinan kulkuun liittyen narratiivisessa tutkimuksessa tarkastellaan toisinaan myös ns. tarinalinjan käsitettä (engl. *storyline*), jonka Törrönen (2002) määrittelee Harreen & van Langenhoveen (1999) viitaten toiminnassa hahmottuvaksi tapahtumaketjuksi, kun tarinalinjaa tarkastellaan ns. toimintaa määrittävien modaalisten komponenttien yhteydessä. Downing (2005) puolestaan kuvaa tarinalinjaa seuraavasti:

Storylines are emotionally resonant stories that are remembered and repeated. They reflect actors' positioning of individual and collective identities and understanding of actions and events.

Jo mainituista tarinan määritelmistä nousee esiin useita käsitteeseen liittyvistä keskeisistä piirteistä. Ewick & Silbey (1995, 200) ovat hahmottaneet aikaisemmasta narratiivisesta tutkimuksesta koostaen kolme tarinoihin tavallisesti liitettyä ominaisuutta: 1. niihin liitetään valikoiden menneitä tapahtumia tai toimi-

---

³ Myös Bruner (1986, 25) kiinnittää kirjallisiin teksteihin liittyen narratiivin ytimen puheaktina merkitysten muodostumiseen:

... core of literary narrative as a speech act: an utterance or a text whose intention is to initiate and guide a search for meanings among a spectrum of possible meanings.

joita, 2. tarinan tapahtumilla tulee olla ajallinen järjestys ja 3. tarinan tapahtumien ja henkilöhahmojen tulee olla järkevissä yhteydessä toisiinsa jonkinlaisella narratiivin ylittävällä rakenteella (juoni). Viimeisimmän myös Riessman (2008, 5) korostaa olevan ehkä tärkein ja universaalein tarinalle annetuista minimivaatimuksista. Ilman esimerkiksi tekstin tai puheen eri osien jonkinlaista ymmärrettävää yhteenliittymistä tuskin voidaan puhua tarinamuotoisesta aineistosta.

Useista yhtenevistä kuvauksista huolimatta selkeitä erojakin tarinoiden käsitteelliseen määrittelyyn liittyen ilmenee jo johtamis- ja organisaatiotutkimuksen sisällä. Bojen (2001, 2) mukaan englanninkielinen käsite "story" voi olla jopa ns. varsinaisen kertomuksen tai narratiivin rakenteeton vastakohta, erotautuen siten samalla esimerkiksi organisaatiotutkija Czarniawskan (1997, 78) laatimasta määritelmästä, jossa "story" koostuu syy-seuraussuhteisesti toisiinsa liittyvien episodien koostamasta juonesta, joka tähtää jonkin tilanteen ratkaisuun. Boje (2001, 2) kiinnittyy ajattelussaan mieluummin mm. Ricoueurin (1984, 22) ja Gallien (1968, 2) kirjoituksiin pohjautuviin määritelmiin, joissa story-käsitteellä on avoimempi loppu. (Boje 2001, 2.) Tarinan nyansseihin organisaatiotutkimuksessa ovat kiinnittäneet huomiota mm. Tietze ym. (2003, 57), jotka ovat laatineet alla olevan kahtiajaon ns. rikkaiksi ja fragmentoituneiksi määriteltävien tarinoiden käsitteiden välille nostaakseen esiin muutamia keskeisimmistä keskusteluun liittyvistä painotuksista ja eroavaisuuksista

TAULUKKO 3. Eroavaisuuksia rikkaan ja fragmentoituneen tarinan välillä (Tietze ym. 2003, 57)

	Rikas tarina	Fragmentoitunut tarina
Ominaispiirteet	<i>Tietty joukko henkilöahmoja, alku ja loppu, tiivis ja helposti tunnistettava.</i>	<i>Joskus lukuisia ja samanaikaisia kuuntelijoita tai kertojia, esimerkkeinä organisatorinen keskustelu/puhe ja tutkimus-haastattelut.</i>
Tarkoitus	<i>Viihde, tunteisiin vetoava, symbolinen, merkitysten luominen</i>	<i>Merkitysten luominen</i>
Prosessi	<i>Kertoja ja kuuntelija/yleisö selkeästi määritelty</i>	<i>Monta osallistujaa/toteuttajaa, avautuu keskustelun aikana, jaksoittainen</i>
Ydin	<i>Toimenpide</i>	<i>Jatkuva vuo</i>

Em. jako avaa käsitteitä tarinankerronnan kontekstin kautta, jolloin vivahdeerot tutkimuksissa käytettävistä määritelmistä ovat helpommin ymmärrettävissä. Rikas tarina on kuvion mukaisesti usein tietoisestikin tiettyyn tilanteeseen suunniteltu ja usein selkeän tehtävän omaava tarinan "lajityyppi", kun ns. fragmentoitunut tarina puolestaan voi rakentua huomattavasti rönsyilevämmiin yleisessä organisaatiopuheessa hakien olemustaan jatkuvassa prosessissa. Tätä sivuten narratiivisen tutkimuksen käsitteistöön onkin tullut viimeisen vuosikymmenen aikana Bojen (2001) kehittämä *antenarratiivi*, joka on narratiivin eräänlainen esimuoto. Etuliite "ante-" viittaa veikkaukseen ja ennalta olemiseen. Antenarratiivi edeltää narratiivia ja omaa siten mahdolliseen tulevaisuuteen

orientoituneen luonteen rakentuen sekä emergentin nykyhetken että menneiden tapahtumien merkityksellistämiprosessien kautta, kun ns. varsinaiset narratiivit omaavat organisaatioissa puolestaan melko pysyvän ja tunnetun rakenteen. (Boje 2011, 1–5.) Yksilönäkökulmasta voidaan myös ajatella, että tarinankerronta ei yleisesti ottaenkaan aina noudata tietynlaista perusrakennetta ja järjestystä, jolloin esimerkiksi kertomukset saattavat muotoutua voimakkaammin jonkin aiheen ympärille selkeän ajallisen rakenteen sijasta (Riessman 1997; ks. myös Hyvärinen 2006, 3).

Suomenkielisessä narratiivisessa tutkimuksessakin on omat alan käsitteistöön liittyvät nyanssinsa, joissa sekä narratiivien, kertomusten että tarinoiden käsitteet saavat jossain määrin erilaisia tulkintoja. Tutkimussuuntauksen käsitteistön yhdenmukaistamista hankaloittaa myös se, että esimerkiksi englanninkielisillä narrative- ja story-sanoilla on kummallakin käytävissä sekä tarina- että kertomus-suomennokset. Käsitteille on kuitenkin annettu suomenkielisessä kirjallisuudessakin muutamia jäsennellympiä määritelmiä. Esimerkiksi Hänninen (2010, 161–163) kuvailee tarinaa kulttuurisen tarinavarannon välityksellä muodostuvaksi tulkinnaksi tapahtumien kulusta. Hänninen (2010, 161–163) määrittelee suomenkielisessä tekstissään ihmisten todelliseen elämään liittyvät *kertomukset* toisiaan seuraavien tapahtumien kautta rakennettavan tarinan vaihteleviksi tarinan esittämisen tavoiksi, joihin liittyvät erilaiset symbolit ja kertomisen ehdot (kuten yhteinen kieli). Sintonen (1999, 63) puolestaan määrittelee tarinan pelkistetyimmässä merkityksessään kertomuksen juoneksi, johon liittyy tapahtumien ajallinen ulottuvuus sekä tietyt henkilöhahmot. Varsinaiseen kertomukseen sisältyvät tarinan ohella mm. kertoja ja kerronnan tilanne tai muu materiaallinen olomuoto. (Sintonen, 1999, 63). Heikkinen (2010, 143) toisaalta käyttää narratiivisen tutkimuksen menetelmäkatsauksessaan kertomuksen, tarinan ja narratiivin käsitteitä synonyymeinä, joten kansainvälisen narratiivisen tutkimuskirjallisuuden tavoin myös kotimaisen tarinaa ja kertomusta koskevan käsitteistön voidaan ajatella valikoituvan jossain määrin tarkoituksenmukaisesti tutkimuksen omista lähtökohdista. Tärkeää on kuitenkin myös suomenkielisessä tutkimuksessa tiedostaa nämä lähestymistapojen eroavaisuudet sekä niiden vaikutukset tutkimusten luonteeseen.

Tarinoita voidaan tarkastella myös ihmiselämän ja yhteiskunnan eri tasoilla. Esimerkiksi Somers (1994) on jakanut identiteettiä suhde- ja verkostonäkökulmasta tarkastelevassa artikkelissaan narratiivit neljään eri perusulottuvuuteen. Näistä ulottuvuuksista ensin mainittu on ns. ontologinen, eli olemassaoloon liittyvä narratiivi (engl. *ontological narrative*), jolla tarkoitetaan tarinoita, joilla merkityksellistämme todellisuuttamme ja ne rakentuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Ns. julkiset narratiivit (*public narratives*) ovat laajempia yhteisöjen muodostamia tarinoita ja niiden vaikutuspiiriin kuuluu siten useampia ihmisiä. Julkinen tarina voisi olla esimerkiksi perheen muodostama ruohonjuuritason tarina yhteisen elämän kehityksestä tiettyyn vaiheeseen tai valtamedian koostama juonenkulku jonkin katastrofin alkuperästä. Metanarratiivisuus (engl. *metanarrativity*) tarkoittaa eri aikakausiin liittyviä yhteiskunnassa vallitsevia tarinoita, jotka ovat esillä niin yleisissä historiankirjoituksissa kuin yhteiskunta-

tieteilijöiden tieteellisissä teorioissa. Metatason narratiiveiksi voidaan lukea esimerkiksi teollistumisen aikakauden tai "luonto vastaan sivistys"-tyyppiset yhteiskunnan suuret tarinat. Neljäs tarinauottuvuus on käsitteellinen narratiivisuus (*conceptual narrativity*). Käsitteellisen narratiivisuuden kautta luodaan tutkijoiden toimesta käsitteistöä ja selityksiä, joiden keinoin pystymme rekonstruoimaan tarinoita, joiden kautta paljastuvat erilaiset sosiaaliset vaikutusvoimat, kuten eri tason narratiivien yhtymäkohdat ja keskinäiset vaikutussuhteet. (Somers 1994.)

Narratiivisessa tutkimuksessa tarkastelu keskittyy toisinaan myös erityyppisiin kulttuurillisen ilmaisun tapoihin tai genreihin, joihin voidaan lukea esimerkiksi erilaiset myytit, faabelit, novellit, sadut, epiikka, historialliset tarinat, elokuvat, pantomiimi, komedia, tragedia, draama, arkipäiväiväiset keskustelut tai paikallisuutiset (mm. Barthes 1975, 237). Kulttuurillisen ilmaisun välineiden hyödyntämisestä organisaatioiden tutkimuksessa voidaan mainita esimerkkinä vaikkapa Filby & Willmottin (1988) etnografinen tutkimus, joka tarkastelee organisaatiokulttuurissa ilmeneviä myyttejä, joiden ymmärretään toimivan valtasuhteiden heijastumina ja uudelleentuottajina. Myynteille määritellään heidän tutkimuksessaan puhtaasti mielikuvituksen tuotetta olevaa ja tunteisiin vetoavaa sisältöä (vrt. esim. Beyer & Trice 1987) myös konkreettisempi välineellinen substanssi, joka voi ilmentyä esimerkiksi myytnomaisia piirteitä saavuttavien organisaation erilaisten tehtäväkuvauksien muodossa, joiden välityksellä osastojen konventioita legitimoidaan (Filby & Wilmott 1988).

4 EPÄONNISTUMISTARINAT YRITTÄJYYDESSÄ

4.1 Epäonnistumiset osana yrittäjyyttä

Nostamme esiin kirjoituksemme päätteeksi narratiivisesta näkökulmasta reflektoiden ajankohtaisen aiheen: yrittäjyyden epäonnistumistarinat. Onko yrittäjätarinan oltava lähtökohtaisesti ns. hyvän yrittäjyyden tarina – kertooko se hyvästä yrittäjyydestä, hyvästä yrityksestä? Esimerkiksi opettajat ja demagogit ovat kautta aikain ymmärtäneet (hyvien) tarinoiden inspiroivan ja opettavan arvon. Innostavat ja taidokkaat tarinankertoajat ovat myös usein päätyneet tärkeisiin tehtäviin yhteiskunnan eri alueilla. Huonot (tai ns. vääränlaiset) tarinat eivät välttämättä tuota pettymystä; ne loukkaavat yleisön älykkyyttä, tai horjuttavat kommunikointia. (Gabriel 2000, 1; Denning 2006) Miten on hyvän tai huonon yrittäjätarinan? Olisiko kyseessä huono tarina – vai epäonnistuneen yrittäjän sinänsä hyvä tarina, jos lopputuloksena on yrittäjyyden tarinaperinteen puitteissa tavanomaisen taloudellisen menestyksen tai henkilökohtaisen sosiaalisen arvonnousun sijaan konkurssi tai koko yrittäjäuran päättyminen?

Kun yrittäjyyttä tarkastellaan vain numeroiden valossa, voidaan epäilyksettä todeta, että epäonnistumiset ovat kiinteä osa yrittäjyyttä. Koko yritystoiminnan päättymisen (mikä useissa olosuhteissa voidaan tulkita ns. epäonnistumiseksi) näkökulmasta tämä argumentti saa ehkä konkreettisimman perustansa. Jopa kolmannes yrityksistä lopettaa toimintansa vain kolmen vuoden ja puolet viiden ensimmäisen toimintavuoden kuluessa. (Niittykangas 2011, 68.) Toisaalta epäonnistumisten tarkastelu voidaan kiinnittää myös yrittäjyysuran pienimuotoisempiin haasteisiin. Esimerkiksi Mitchellin (1997) tutkimuksessa 22 kaikkiaan 23 informantista ilmoitti kokeneensa ainakin jonkinasteisen epäonnistumisen urallaan. Pienillä epäonnistumisilla saattaa olla sekä yksilön että liiketoiminnan kannalta positiiviset seuraamukset ja ne liitetään usein yrittäjänä kehittymisen kannalta olennaisiin kokemusten kautta oppimisen keskusteluihin (Cope & Watts 2000; Politis 2005). Mahdollisiksi yrittäjyyteen yhdistyvien kriisien myönteisiksi seuraamuksiksi on aikaisemmasta tutkimuksesta esitetty mm. seuraavia: tärkeän asiakkaan menettäminen voi johtaa pitkällä aikavälillä pa-

rempaan tulostukseen asiakasriippuvuuden tasapainottuessa sekä yleisemmin myös kehitettävän palvelun laadun kautta. Takaiskuista selviytymisellä voi olla yrittäjän näkökulmasta positiivinen vaikutus tiedollisen kehityksen ja itseluottamuksen vahvistumisen muodossa. Keskeistä on siis myös henkisesti ja oppimisen kannalta kyky erottaa itsensä ihmisenä ja yrittäjänä yrityksen epäonnistumisesta kohtalosta. Lisäksi yleisesti yritystoiminnalle epäedullisista toimintatavoista poisoppimisen voidaan ajatella olevan ilmeisimpiä virheistä oppimisen etuja. (Reuber & Fischer 1999, 31, Cope 2001, Smilor 1997, 344 & Snell 1992, 18 Copen 2005 mukaan; Timmons 1999.) Yksilön näkökulmasta epäonnistumista ja menestymistä voidaan arvioida hyvin vaihtelevin kriteerein. Esimerkiksi pelkkä yritystoiminnan voitollisuus ja eloonjääminen eivät välttämättä ole riittäviä mitattavia menestystavoitteita monille yrittäjille, mutta toisaalta omaa yritystoimintaa ja sen menestystä saatetaan arvottaa pitkälle esimerkiksi yhteiskunnallisen ja sosiaalisen lisäarvon tai yleisesti yritystoiminnan eettisyyden kautta. Yrittäjän elämäntarinaa liittyvät epäonnistumiset saattavat koskettaa myös näennäisesti yritystoiminnan ulkopuolisia tapahtumiakin (ks. Auvinen, Niittykangas & Kuhmonen 2010).

Epäonnistumisia on käsitelty eri näkökulmista viimeisen parinkymmenen vuoden aikana runsaasti kansainvälisissä tutkimuksissa niin yrittäjyyden (Gaskill ym. 1993, Shepherd, Wiklund & Haynie 2009; Landier 2005; McGrath 1999; Duchesneau & Gartner 1990), perheyrittäjyyden erityiskysymysten (File & Prince 1996; Miller ym. 2003) organisaation sisäisen yrittäjämäisen toiminnan (Shepherd, Covin & Kuratko 2009) kuin yrittäjyyskasvatuksenkin alueilla (Shepherd 2004). Vastoinkäymiset eri ilmenemismuodoissaan koetaan tärkeäksi tarkastelun kohteeksi yrittäjyydessä. Epäonnistumisista ja niihin suhtautumisesta liiketoiminnan ja yleisesti elämän eri alueilla on kirjoitettu myös lukuisia konsulttikirjoja, elämänkerrallisia teoksia ja case-kuvauksia (esim. Maxwell 2007; Valtonen 2001). Yleistajuisemmista esimerkinomaisesti tarinoita hyödyntävistä suomenkielisistä teoksista tuoreimpia lienee Piipon & Peltolan (2012) ”Kantapään kautta – Kirja rohkeista epäonnistumisista”, jossa eri alojen toimijat kertovat kohtaamistaan haasteista urallaan. Yrittäjyyden akateemisessa kansainvälisessä tutkimuksessa narratiivisesta näkökulmasta tai sitä lähellä olevin menetelmin aihetta on käsitelty jo jonkin verran (Cuesta 2007; McKenzie & Mukesh 2008; Singh 2011; Mitchell 1997) ja aiheen ajankohtaisuutta ja suosion kasvua kuvastaa myös aivan hiljattain julkaistu Luomakosken (2012) väitöskirja, joka tarkastelee sähköisen B2B-markkinapaikan epäonnistumista. Suomenkielisessä tieteellisessä keskustelussa (sinällään tarinamuotoista aineistoa/case-kuvauksia lukuun ottamatta) narratiivista tutkimusta yrittäjien epäonnistumisista on kuitenkin tehty vain vähän, minkä vuoksi haluamme edelleen korostaa aihealueen tärkeyttä yrittäjyyden tutkimuksessa.

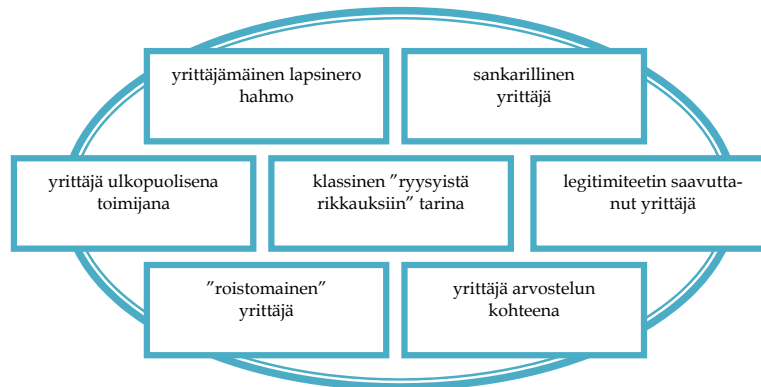

4.2 Sosiaalisesti rakentuva yrittäjyys

Yrittäjyys on ilmiönä hyvin heterogeeninen ja alaan liittyvän keskustelun hankalaa hahmotettavuutta kuvastaa se, että akateemisessa tutkimuksessakin yrittäjän rooli on vaihdellut innovatiivisesta ”suurmiehestä” tavalliseen kansalaiseen, minkä lisäksi ilmiöön liittyvien keskustelujen voidaan nähdä muuntautuvan jopa yhteiskunnallisen kehityksen mukana (Katz 2004, 243, Landström 2005, 53). Myös yrittäjyystarinoiden voidaan ajatella olevan voimakkaasti kontekstisidonnaisia mm. aikakauden, kertojan oman historian ja kohdeyleisön vaikuttaessa eri tavoin tarinan sisältöön. Tämä asettaa ilmiön tarkastelulle tiettyjä reunaehtoja ja narratiivisessa tutkimuksessa niin yrittäjyyttä koskevia epäonnistumisia kuin yrittäjyyttäkin olisi luontevaa lähestyä sosiaalisen konstruktionismien kehyksessä (ks. Berger & Luckmann 1994), jonka voidaan ajatella ottavan huomioon tarkastelun kohteeseen liittyvän moniulotteisuuden (Lindgren & Packendorff 2009).

Yrittäjyyden sosiaalisen rakentumisen lähestymiskulmasta menestyksenkään yrittäjyyden prosessin on mahdollista nähdä olevan yhteydessä niin ympäristön odotuksiin kuin toiminnan kannalta relevantin kontekstin kehitykseen tai muovautumiseen yrittäjyyden prosessin etenemisen kannalta otolliseen suuntaan. Yrittäjyys on tarkastelun kohteena sikäli ambivalentti, että sen voidaan mieltää olevan odotusarvoiltaan eräänlaista rajapinnoilla operointia, jossa yrittäjän oletetaankin haastavan ja muokkaavan jo institutionalisoituneita toimintamalleja, jolloin kärjistäen yrittäjä on hetkellisesti sekä yhteiskunnan tukipilari että kapinallinen. (Lindgren & Packendorff 2009 viitaten myös Lindgren & Packendorff 2003, Lindgren & Packendorff 2006 & Spinoza ym. 1997). Tämä asetelma synnyttää vastavuoroisesti mielenkiintoisen lähtökohdan yrittäjän epäonnistumisiin liittyviin keskusteluihin. Raja odotustenmukaiseksi tai epäonnistumiseksi mielletyn toiminnan välillä on laajemmin tarkastellen häilyväinen, vaikka tarkastelun kohteena olevassa yritystoiminta olisi edennyt eri yhteyksissä hyvin samantyyppisesti.

Smith & Anderson (2004) ovat tarkastelleet yrittäjyystarinoita niiden eri areenoilla (mm. klassikkokirjallisuudessa, romaaneissa, tutkimuksissa) ja esimerkiksi kaunokirjallisissa teoksissa sekä elämänkerroissa yrittäjätarinat rakentuvat usein sankarillisuuteen nojaavan mallin mukaisesti, mihin usein liittyy useimpien muunlaistenkin tarinoiden tavoin myös moraalisia ulottuvuuksia. Smith & Anderson (2004, 136–137) viittaavat täsmällisemmin myös yrittäjyystarinoissa ilmeneviin ominaispiirteisiin, joihin kuuluu saduille ominaisia juonenkäänteitä (jumalaiseen asemaan pyrkivän yrittäjän palauttaminen maan pinnalle), tyyppillisiä henkilöhahmoja (esim. hyveellinen tai rikollinen yrittäjä) ja ylipäätään jonkinlainen tarkoitus tai opetus, kuten ”hyvään pyrkivä yrittäjä lopulta palkitaan”.

KUVIO 3 Tyypillisiä yrittäjätarinoissa esiintyviä tarinalinjoja (Smith & Anderson 2004, 135–136).

Smithin & Andersonin (2004) kartoittamat tarinalinjat heijastelevat suurelta osin huippumenestyjien, oman tiensä kulkijoiden ja suhteellisen maskuliinisen toimijoiden tarinaperinnettä, jolloin yrittäjyyden ilmiön koko kirjosta voidaan ajatella jäävän tärkeitä piirteitä myös taka-alalle (ks. myös Drakopoulou Dodd & Anderson 2007). Tutkimuksen tuloksista voidaan helposti johtaa yhtymäkohtia kotimaiseen keskusteluunkin. Esimerkiksi Auvinen, Niittykangas & Kuhmonen (2010) nostavat myös esille yrittäjätarinoiden "menestysluonteen". He tarkastelivat keskisuomalaisten yrittäjien tarinoita pyrkiessään tunnistamaan inspiraation ja motivaation elementtejä. Kaikki heidän aineistonsa 89 yrittäjän tarinat olivat kuitenkin nimenomaan "hyviä yrittäjätarinoita" siinä mielessä, että kaikki yrittäjät olivat menestyneet tai ainakin yhä mukana liiketoiminnassa. Sen ohella, että suuri osa yrittäjyyttä käsittelevistä lehtikirjoituksista, haastatteluista, tutkimuksista ja muusta aineistosta on ns. menestyspainotteista, myös yrittäjät itse saattavat mukailta vuorovaikutuksessaan minkä tahansa muun väestöryhmän tavoin jossain määrin heihin asetettuja (menestymisen) odotuksia näennäisen neutraalilla maaperälläkin. Esimerkiksi Down & Warrenin (2008) tekemässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena olleilla yrittäjillä oli taipumus vapaamuotoisissa keskusteluissakin käyttää tunnettuja yrittäjyyteen liittyviä ja myönteisesti virittyneitä kliseitä oman yrittäjäidentiteetin rakennusvälineinä luodakseen tutkijoiden mukaan yrittäjyyden ilmiön omakohtaiseen käsittelyyn tietynlaista turvallisuutta. Usein yrittäjyyteen yhdistyvät riskinottamisen, rohkeuden, kunnianhimon, kasvun, itseohjautuvuuden ja omavaraisuuden keskustelut voivat toimia yrittäjille tarinoiden kiinnekohtina, joihin on helpompaa liittää myös ns. oikeaan tai ihanteelliseksi miellettyyn yrittäjyyteen nähden eroavia piirteitä (Down & Warren 2008).

4.3 Yhteiskunnallisen keskustelun näkökulmia

On ymmärrettävää, että tilanteita, joissa ympäristön asettamista normeista koetaan erottauduttavan, ei nosteta yleensä millään elämän alueella mielellään esiin. Näin on varmasti myös yrittäjyyteen liittyvien epäonnistumisten osalta. Yrittäjydessä poikkeuksellisen taloudellisen menestymisen ja ylisuorittajan myytit (esim. Shane 2008) ja erityisesti yritystoiminnan epäonnistumiseen liitetty leima (ks. Landier 2005) saattavat kuitenkin ohjata liiaksi yrittäjien tai yrittäjäksi aikovien toimintaa yrittäjyydestä pois päin mm. sosiaalisen syrjäytymisen riskin vuoksi. Yrittäjyyden mystifiointi huippuonnistumistarinoiden kautta mediassa ei edistä kaivattua uutta yritystoimintaa aikana, jossa tarvittaisiin yrittäjän arjen osaamista. Se, mikä on tavallista yrittäjän elämää voi muuttuakin julkisuudessa poikkeustapauksiksi keskustelun painottuessa valikoituihin erikoistapauksiin. (Mitchell 1997.) Tämä on tiedostettu myös korkealla tasolla poliittisessa päätöksenteossa yli 10 vuotta sitten komissaari Erkki Liikasen todeksessa Euroopan komission edustajana useiden potentiaalisten yrittäjien jättävän yritystoiminnan aloittamatta kaiken menettämisen pelossa, kun epäonnistumiseen olisi huomattavasti rakentavampaa suhtautua osana yrittäjyyden oppimista (Landier 2005). Kyseiseen problematiikkaan on hiljattain pyritty vastaamaan, kun yrittäjyyteen liittyvään yhteiskunnalliseen keskusteluun toi lisäväriä syksyllä 2011 järjestetty Kansallinen epäonnistumisen päivä (<http://epaonnistumisenpaiva.fi/>), jonka pitkän aikavälin tavoitteena oli "saa da aikaan kulttuurinmuutos kansallisessa asenteessamme sekä poistaa epäonnistumisen leima yhteiskunnastamme". Epäonnistumisen päivän tukijoiden joukoissa toiminut Shellin hallituksen puheenjohtaja Jorma Ollila arvioi myöhemmin kulttuurillisia eroja korostaen Applen edesmenneen Steve Jobsin menestyjämaineen rakentumisen taustalla olleen myös Jobsin epäonnistumisten (kuten em. 1980-luvulla tapahtunut valtakamppailun häviäminen omassa yrityksessä s. 11), jotka olivat omiaan ruokkimaan yhdysvaltalaisen journalistien suosimia inspiroivia comeback-tarinoita (Harala/YLE 2012). Epäonnistumistarinoiden luomaa myönteistä vaikutusta tarinan vastaanottajissa toisaalta tukevat myös organisaatiokontekstissa tehdyt narratiiviset johtamistutkimukset (esim. Denning 2006; Harris & Barnes 2006). Huomio on mielenkiintoinen suomalaisen pienyrittäjyyteen liittyvän kontekstiin sijoitetun keskustelun kannalta. Mediassa näkyy suhteellisen harvoin tarinoita, joissa kerrotaan yritystoiminnassaan kerran tai useamminkin ns. "kanveesiin kaatuneen", mutta aina paluun tehneen itsensä ja muutaman työntekijän elättävän pienen yrityksen omistajan yrittäjäurasta. Onko myös kamppailun sävyttämän tarinan päätyttävä viimein menestykseen (kuten Steve Jobsin ja Applen tapauksessa) ollakseen kelpoinen yrittäjyyden oppimistarinaksi?

Edeltävät Euroopan, Yhdysvaltojen ja kansallisen tason esimerkit nostattavat esiin epäonnistumisen näkökulmasta kiinnostavia tarkastelun kohteita myös eri alueiden kulttuuriin nivoutuvista suurista tarinoista. Erään näkökulman asiaan luo yrittäjyyden tutkija Jerome Katz, jonka mukaan (Katz 2004, 243)

pohjoisamerikkalainen yrittäjyyteen yhdistyvä keskustelu oli pitkään ns. tavalisesta kansanmiehestä lähtevää ja siten luonteeltaan valtaväestön suosiota tavoittelevaa, kun eurooppalainen lähestymistapa yleisellä tasolla tarkastellen linkittyi hänen mukaansa 1900-lukulaiseen reaalipolitiikkaan sekä jossain määrin elitismää, sosiaalisen aseman staattisuutta ja monarkiaa sallivaan tai niitä edistävään ajatteluun. Katz (2004, 243) kuitenkin toteaa asetelmien muuttuneen myöhemmin, mutta em. kaltaisten perinteiden voidaan olettaa toimivan yhtenä sosiaalisena vaikuttimena yrittäjän toimintaan liittyviin odotuksiin ja siihen, millaisista lähtökohdista on sopivaa toimia pyrkiä yrittäjäksi. Näkemyksillä yrittäjyyden luonteesta on myös yhteys esimerkiksi viimeisten vuosikymmenien aikana voimakkaassa kasvussa (esim. Katz 2003) olleeseen yrittäjyyskasvatukseen, jossa mm. myönteisten roolimallien on mielletty vaikuttavan yrittäjän uralle sosiaalistumisessa (esim. Van Auken, Fry & Stephens 2006, Henderson & Robertson 2000). Toisaalta laajasta näkökulmasta (kuten Pohjois-Amerikka verrattuna Eurooppaan) tyypillisten yrittäjyyteen vaikuttavien diskurssien ja yhteiskunnallisen tarkastelun voidaan ajatella omaavan lukuisia ongelmakohtia. Jo pelkästään Euroopan tasolla yrittäjyyden ilmenemiseen liittyvien kulttuurillisten konventioiden, poliittisten suuntausten sekä oikeudellisten- ja taloudellisten järjestelmien kirjo on lyhyelläkin aikavälillä tarkasteltuna valtaisa. Yritystoiminnan voidaan pienyritysten kehityksessä ajatella muotoutuvan myös vahvasti mm. omistajayrittäjän oman historian, toimialan, henkilökunnan, perheen ja sidosryhmien vaikutuksesta. Alle 10 hengen mikroyrityksiä on koko Suomen yrityskannasta 93,4 prosenttia, joista puolestaan alle kaksi henkilöä ns. vuosityöllisyyskäsitteellä mitattuna työllistävien yritysten osuus kaikista yrityksistä on myös huomattava 67,1 prosenttia (Yrittäjyyskatsaus 2011, 40).

4.4 Kiinnekohtia narratiiviselle tutkimukselle

Olemme tarkastelleet lyhyesti epäonnistumisiin liittyvää yrittäjyysaiheista akateemista ja yhteiskunnallista keskustelua niin laajemman yhteiskunnallisesta kuin yrittäjän arjen tasoilla. Epäonnistumista kuvaavia yrittäjyystarinoita välineellisesti lähestyttäessä niiden arvo saattaisi olla eritoten johtamisnäkökulmasta tärkeä yrittäjämäisesti toimivissa yrityksissä, joissa odottamattomat esteet ja virheistä oppiminen ovat tärkeä osa myös työntekijöiden arkea omistajayrittäjien itsensä lisäksi. Harris & Barnes (2006) toteavat, että epäonnistumisista tarinoinnin voidaan ajatella parhaassa tapauksessa synnyttävän luottamuksellisen ja avoimuuteen perustuvan vuorovaikutuksen kulttuurin, joka toimii kasvualustana oppimiselle, muutokselle ja kehitykselle. Taidokkaasti kerrotulla ja vetoavalla epäonnistumistarinalla voitaisiin nopeasti iskostaa pienessäkin yrityksessä kuulijoihin epävarmuuden ja haasteiden keskellä selviytymisen kannalta tärkeitä toimintamalleja ja taisteluhenkä (ks. Denning 2006). Epäonnistumistarinoita voidaan pitää tärkeänä vastaavassa tarkoituksessa myös yrittäjyyskasvatuksen perspektiivistä (Shepherd 2004), joten tarinankerronta ja ns. tarinajohtaminen usein jo toimintansa vakiinnuttaneiden yritysten johdon hyö-

dyntämänä työkaluna (ks. esim. Auvinen 2008) omaa kiinnostavia mahdollisuuksia myös pienyritysten omistajayrittäjien ja yrittäjyyskasvatuksen toimijoiden käytössä.

Epäonnistumistarinoiden analyysi esimerkiksi yrittäjien elämänkerrallisiin haastatteluihin liittyen voi nostaa esiin kontekstisidonnaisia yksityiskohtia (esim. Rae 2000) mm. epäonnistumiseen liitetystä sisäisestä ja ulkoisista tekijöistä sekä prosessin koetusta ajallisesta kehityksestä ja tarinan juonessa rakentuvista syy-seuraussuhteista. Aihetta on jo yksilönäkökulmasta eri yhteyksissä lähestytty, mutta lisätutkimukselle voidaan perustellusti ajatella olevan vielä tarvetta esimerkiksi suomalaisesta näkökulmasta. Toisaalta myös syvällisiä yksittäiseen yrittäjään keskittyviä narratiivisia tutkimuksia on hyvin vähän. Lisäksi yrittäjän lähipiirin kokemukset yritystoiminnan epäonnistumisista ovat harvoin tutkittu aihealue, joka saattaisi avata jossain määrin mm. yritystoiminnan epäonnistumisiin liittyvää tunne-elämän ulottuvuutta (ks. Shepherd 2004).

Yleisölle kerrottuna vaikeiksikin koettujen epäonnistumistarinoiden jakaminen saattaa olla yrittäjälle itselleen jossain määrin terapeutinen ja vapauttava tapahtuma. Tämä toisaalta johdattaa keskustelun epäonnistumisista myös yrittäjän identiteetin kehitykseen, joka saattaa olla monenlaisissa haasteissa yrittäjyyden käytäntöä keskeisempi sisältö. Henkilökohtaisesti kerrottujen tarinoiden voidaan ajatella toimivan tärkeänä väylänä yrittäjyyden arkipäiväistämiseen. Niiden kautta konkretisoituu haasteiden ja epäonnistumisten tavanomaisuus yrittäjyydessä. (Mitchell 1997.)

Toisaalta epäonnistumista käsittelevät kulttuuriin nivoutuvat suuret yrittäjyystarinat ovat mielenkiintoisia tarkastelun kohteita yleistä epäonnistumiseen suhtautumista ajatellen. Seuraavatko tarinoissa samankaltaiset epäonnistumiset yrittäjyydessä pysyvänä ”tahrana kilvessä” vai tärkeänä ja kasvattavana osana yrittäjämäistä elämää? Kyseinen tarkastelukulma nivoutuu em. epäonnistumisen päivän tavoittelemaan yrittämisen kulttuuria kannustavammaksi muokkaamaan pyrkivään tavoitteeseen. Kulttuurin näkökulmasta epäonnistumisilla tai virheiden tekemisellä ei ole syytä olettaa olevan lähtökohtaisesti tiettyä hyvin kielteistä tai myönteistä sisältöä, mutta kulttuuriin yhdistyvien tarinoiden ja myyttien voidaan ajatella mukailevan yhteisössä sillä hetkellä hallitsevia arvostuksia oman myös yksilön toimintaa ohjaavan luonteen (esim. Baumeister ym. 2001.) Toisaalta keskustelu esimerkiksi hyvästä johtajuudesta on aina kiehtonut ihmisiä - ja keskustelu on todennäköisesti ikuinen (esim. Ciulla 2005; Auvinen & Lämsä 2010; Auvinen, Lämsä, Sintonen & Takala 2012). Myös liiketaloustieteiden taustalla on viime kädessä filosofinen ja eettinen iänikuinen kysymys siitä mikä on hyvää, mikä huonoa? (esim. Bok 1981; Ciulla 2005).

5 YHTEENVETO

Olemme edellä käsitelleet narratiivista lähestymistapaa ja narratiivista tutkimusta yleisellä tasolla sekä esitelleet aluetta muutamain käytäntöä lähempänä olevin esimerkein. Voimme todeta narratiivisuuden nopean yleistymisen myötä sen saavuttaneen tutkimuksen lähestymistapana vahvuusalueillaan aseman, jota on vaikea muilla tutkimuksellisilla välineillä haastaa niin ihmistieteissä kuin myös sen liiketaloustieteiden haaralla. Sosiaalisen maailmamme ilmiöt esitetään kielellisesti ja narratiivisuuden keinoin on mahdollista tarkastella niitä menettämättä tarkastelun kohteen prosessimaista luonnetta ja sidosta kontekstiinsa (Hjort & Dawson forthcoming).

Narratiivisuus näkyy tutkimuksen ohella lisääntyvissä määrin myös myös opetuksessa eri kouluasteilla ja liike-elämän praktiikassa. Tarinoiden välityksellä liiketalouden alan kirjallisuudessa ovat myös kautta historian avautuneet esimerkiksi monien liike-elämän toimijoiden taustat ja kokemukset heidän elämänsä varrelta. Narratiivisuus sekä yleisesti maailmamme ja merkitysten rakentumisen perustaan liittyvinä näkemyksinä että käytännön työkaluna tiedotetaan yhä laajemmin. Huolimatta suosionsa kasvusta kotimainen narratiivisuuteen eri muodoissaan perehdyttävä kirjallisuus on liiketaloustieteissä ollut yleiseen kehitykseen nähden vähäistä. Toisaalta kansainvälisessä tutkimuksessa voidaan havaita, että narratiivisen tutkimuksen kokonaiskuvaa hahmottavissa kirjoituksissa keskustelun linjaukset esimerkiksi analyysitapoihin ja alan klassikoihin liittyen toistuvat usein, mutta käsitteistössä on runsaasti tulkinnallisia nyansseja ja selkeästi toisistaan poikkeavia määritelmiä, minkä vuoksi lisätutkimukselle voidaan ajatella olevan yleisesti tarvetta, vaikka alueen keskustelun yhdenmukaistaminen ei liene ole kaikilta osin edes mahdollista.

Narratiivisen tutkimuksen yleisen kehityksen kannalta liiketaloustieteissä kiinnostus tulee kohdistaa mm. laadukkaisiin aineistoihin (ks. esim. Gartner 2010a) ja yleisesti tutkimuksen validiteettia parantavaan huolelliseen raportointiin (ks. esim. Polkinhorne 2007). Narratiivisuus on ollut liiketaloustieteissä jo pitkään tärkeä alan tieteellistä keskustelua syventävä lähestymistapa kvantitatiivisten menetelmien traditionaalisesti hallitsemalla kentällä. Narratiivisesta näkökulmasta lähestyvää empiiristä tutkimusta kaivataan silti yhä enemmän

kauppatieteiden alalla (esim. Gartner 2010a/2010b; Hjort & Dawson forthcoming) ja vähäiselle huomiolle jääneitä aiheita on runsaasti. Näin narratiivisuuden kentälle voidaankin ennustaa menneiden vireiden vuosien tavoin myös aktiivista tulevaisuutta.

LÄHTEET

- Aaltonen, M. & Heikkilä, T. 2003. *Tarinoiden voima. Miten yritykset hyödyntävät tarinoita?* Helsinki: Talentum.
- Ahonen, A. 2001. *Organisaatio, johtaminen ja edistyksen puhekäytännöt: Liikkeenjohdollisen tiedon kentät, kerrostumat ja kulttuurinen paikka.* Turku: Turun Kauppakorkeakoulu.
- Andrews, M., Squire, C. & Tambokou, M. 2008. *Doing Narrative Research.* Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: Sage.
- Auvinen, T. 2008. *Narratiivinen näkökulma johtajuuteen. Tulkitseva tutkimus tarinajohtamisesta suomalaisen esimiestyön kontekstissa.* Lisensiaatin tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Taloustieteiden tiedekunta
- Auvinen, T. & Lämsä, A.-M. 2010. *Huijareita ja pyhimyksiä - johtajat tarinoiden kertojina.* Teoksessa *Johtaminen voimavarana - Teoksessa Juuti, P. (toim.) Muutoksesta menestykseen.* JTO, 82-94.
- Auvinen, T., Mangeloja, E. & Sintonen, T. 2011. *Kohti narratiivista taloustiedettä: Yksilöiden ja yhteiskuntien kertomukset.* *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 107. vuosikerta 2011/3, 291 – 298.
- Auvinen, T., Lämsä, A.-M., Sintonen, T. & Takala, T. 2012. *Leadership Manipulation and Ethics in Storytelling.* *Journal of Business Ethics* (Online First) [www-dokumentti] <http://www.springerlink.com/content/f83428131752787p/fulltext.pdf> (Luettu 14.9.2012).
- Barthes, R. 1975. *An Introduction to the Structural Analysis of Narratives.* *New Literary History* 6(2), 237 – 272.
- Baumeister, R. F., Bratlavsky, E., Finkenauer, C. & Vohs, K. D. 2000. *Bad Is Stronger Than Good.* *Review of General Psychology* 5(4), 323 – 370.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. 1966/1994. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen.* Helsinki: Gaudeamus.
- Beyer & Trice 1987. *How an Organization's Rites Reveal Its Culture.* *Organizational Dynamics*, Vol 15(4), 1987, 5-24
- Boje, D. 1995. *Stories of the Storytelling Organization: A Postmodern Analysis of Disney as "Tamara-land."* *Academy of Management Journal* 38(4), 21 – 32.
- Boje, D. M. 1999. *Storytelling Leaders.* [www-dokumentti] <<http://business.nmsu.edu/~dboje/leaders.html>> (Luettu 10.9.2012).
- Boje, D. M. 2001. *Narrative methods for organizational and communication research.* London: Sage.
- Boje, D. 2006. *Pitfalls in Storytelling – Advice and Praxis.* *Academy of Management Review*, 31(1), 218 – 225.
- Boje, D. M. 2011. *Storytelling and the Future of Organizations.* New York, NY: Routledge.
- Bok, S. 1981 [1978]. *Miksi Valehtelemme [Lying: Moral Choise in Public and Private Life].* Jyväskylä: Gummerus Osakeyhtiö.

- Bruner, J. 1986. *Actual Minds, Possible Worlds*. Cambridge, Massachusetts & London, England: Harvard University Press.
- Ciulla, J.B. 2005. The State of Leadership Ethics and the Work that Lies Before Us. *Business Ethics: A European Review*, 14(4), 323 – 335.
- Cope, J. & Watts, G. 2000. Learning by doing. An exploration of experience, critical incidents and reflection in entrepreneurial learning. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research* 6(3), 104 – 124.
- Cope, J. 2001. *The entrepreneurial experience: Towards a dynamic learning perspective of entrepreneurship*. Unpublished Ph.D. thesis, University of Lancaster.
- Cope, J. 2005. Toward a Dynamic Learning Perspective of Entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice* 29(4), 373 – 397.
- Cuesta, L. 2007. *Differentiating the entrepreneurial life story: investigating narrative identity in relation to business failure*. Thesis. Swinburne University of Technology. Faculty of Life and Social Sciences.
- Cunliffe, A. & Coupland, C. 2012. From hero to villain to hero: Making experience sensible through embodied narrative sensemaking. *Human Relations* 65(1), 63 – 88.
- Czarniawska, B. 1997. *Narrating the Organization. Dramas of Institutional Identity*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Czarniawska, B. 2004. *Narratives in Social Science Research*. CA: Sage Publications.
- Dawson, A. & Hjort, D. forthcoming. Advancing Family Business Research Through Narrative Analysis. *Family Business Review* XX(X), 1 – 17.
- Denning, S. 2005. *The Leader's Guide to Storytelling: Mastering the Art and Discipline of Business Narrative*. USA: Jossey-Bass.
- Denning, S. 2006. Effective storytelling: strategic business narrative techniques. *Strategy & Leadership* 34(1), 42 – 48.
- Denning, S. 2007. *The Secret Language of Leadership: How Leaders Inspire Action Through Narrative*. USA: Jossey-Bass.
- Denning, S. 2010. *The Leader's Guide to Radical Management: Re-inventing the Workplace for the 21st Century*. San Francisco, USA: Jossey-Bass.
- Down, S. & Warren, L. 2008. Constructing narratives of enterprise: cliches and entrepreneurial self-identity. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research* 14(1), 4 – 23.
- Downing, S. 2005. The Social Construction of Entrepreneurship. Narrative and Dramatic Processes in the Coproduction of Organizations and Identities. *Entrepreneurship Theory & Practice* 29(2), 185 – 204.
- Drakopoulou Dodd, S. & Anderson A. R. 2007. Mumpsimus and the Mything of the Individualistic Entrepreneur. *International Small Business Journal* 25(4), 341 – 360.
- Duchesneau, D. A. & Gartner, W. B. 1990. A profile of new venture success and failure in an emerging industry. *Journal of Business Venturing* 5(5), 297 – 312.

- Ewick, P. & Silbey, S. S. 1995. Subversive Stories and Hegemonic Tales: Toward a Sociology of Narrative. *Law & Society Review* 29(2), 197 – 226.
- Eräheimo, Tapio & Ahti Lehtomaa 1999. *Yrittäjyyden sadat tarinat*. Hämeenlinna: Tietosykli Oy.
- Filby, I. & Willmott, H. 1988. Ideologies and Contradictions in a Public Relations Department: The Seduction and Impotence of Living Myth. *Organization Studies* 9(3), 335 – 349.
- File, K. M. & Prince, R. A. 1996. Attributions for Family Business Failure: The Heir's Perspective. *Family Business Review* 9(2), 171 – 184.
- Fisher, Walter R. 1987. *Human Communication as Narration: Toward a Philosophy of Reason, Value, and Action*. Columbia: University of South Carolina Press.
- Foucault, M. 2000. *Tarkkailla ja rangaista*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Gabriel, Y. 2000. *Storytelling in Organizations. Facts, Fictions and Fantasies*. New York: Oxford University Press Inc.
- Gabriel, Y. & Griffiths, D. S. 2004. *Stories in Organizational Research*. Teoksessa Cassell, C. & Symon, G (toim.) *Essential Guide to Qualitative Methods in Organizational Research*. London: Sage.
- Gartner, W. B. 2007. Entrepreneurial narrative and a science of imagination. *Journal of Business Venturing* 22(5), 613 – 752.
- Gartner, W. B. 2010a. A new path to the waterfall: A narrative on a use of entrepreneurial narrative. *International Small Business Journal* 28(1) 6–19
- Gartner, W. B. 2010b. An Entrepreneurial Jeremiad. Teoksessa (toim. Gartner, W. B.) *ENTER Entrepreneurial Narrative Theory Ethnomethodology and Reflexivity. An Issue about The Republic of Tea*. Clemson, South Carolina: Clemson University Digital Press.
- Gaskill, L. R., Van Auken, H. E. & Manning, A. 1993. A Factor Analytic Study of the Perceived Causes of Small Business Failure. *Journal of Small Business Management* 31(4), 18 – 31.
- Greimas, A. J. 1979. *Strukturalistista semantiikkaa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Harala, S. 2012. Ollila: Steve Jobs rakensi taitavasti itsestään myytin. Yle Uutiset. [www-dokumentti] <http://yle.fi/uutiset/ollila_steve_jobs_rakensi_taitavasti_itsestaan_myytin/6101574> (Luettu 18.5.2012).
- Harakka, T. 2012. A New Narrative for Europe? Summary of a BRIE-ETLA Seminar. ETLA. The Research Institute of the Finnish Economy. Discussion Papers. No 1274.
- Harré, R. & van Langenhove, L. 1999. *Positioning theory. Moral contexts of international action*. Oxford: Blackwell.
- Harris, J. & Barnes, K. 2006. Leadership storytelling. *Industrial and Commercial Training* 38(7), 350 – 353.
- Hawkins, M. A. & Saleem, F. Z. 2012. The omnipresent personal narrative: story formulation and the interplay among narratives. *Journal of Organizational Change Management* 25(2), 204 – 219.

- Heikkinen, H. L. T. 2010. Narratiivinen tutkimus – Todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II, Jyväskylä: PS-kustannus, 143–159.
- Henderson, R. & Robertson, M. 2000. Who wants to be an entrepreneur? Young adult attitudes to entrepreneurship as a career. *Career development international* 5(6), 279–287.
- Hyvärinen, M. 2004. Eletty ja kerrottu kertomus. *Sosiologia* 2004(4), 297–309.
- Hyvärinen, M. 2006. Kerronnallinen tutkimus. [www-dokumentti] <http://www.hyvarinen.info/material/Hyvarinen-Kerronnallinen_tutkimus.pdf> (Luettu 8.6.2012).
- Hänninen, V. 2008. Narratiivisen tutkimuksen eettiset haasteet. Teoksessa Pietilä, A-M., Länsimies-Antikainen, H. (toim.) Etiikkaa monitieteisesti. Pohdintaa ja kysymyksiä. Kuopion yliopiston julkaisuja F. Yliopistotiedot 45. Kuopio: Kuopion yliopisto, 121–137.
- Hänninen, V. 2010. Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus, 160–178.
- Ihmistieteiden metodikeskus - syksyn kurssitarjonta 2012. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Ihmistieteiden metodikeskus. Jyväskylän yliopisto. [www-dokumentti] <<https://www.jyu.fi/ytk/laitokset/ihme/ajankohtaista/kevat2012>> (Luettu 15.8.2012).
- Isaacson, W. 2011. Steve Jobs. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Jalonen, H. & Lönnqvist, A. 2008. Kohti ennakoivaa liiketoimintaa. Liiketaloudellinen Aikakauskirja 4/2008, 440–454.
- Johtamisen aine- ja syventävien opintojen opintojaksokuvaukset. 2012. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu. Jyväskylän yliopisto. [www-dokumentti] <<https://www.jyu.fi/jsbe/opiskelu/opintojen-tueksi/manual/opas1013/opintojaksokuvaukset/yjo>> (Luettu 28.3.2012).
- Jovchelovitch, S. & Bauer, M. W. 2000. Narrative Interviewing. Teoksessa Bauer, M. W. & Gaskell, G. (toim.) *Qualitative Researching With Text, Image and Sound. A Practical Handbook*. London: Sage Publications, 57–74.
- Julkunen, S. 2010. Kauppiasyhteistyön muuttuvat merkitykset – narratiivinen näkökulma. Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 7. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta.
- Kansallinen epäonnistumisen päivä. 2011. [www-dokumentti] <<http://epaonnistumisenpaiva.fi/>> (Luettu 28.5.2012).
- Katz, J. 2003. The chronology and intellectual trajectory of American entrepreneurship education 1876–1999. *Journal of Business Venturing* 18 (2), 283–300.
- Katz, J. 2004. Reading the storybook of life: telling the right story versus telling the story rightly. Teoksessa (toim.) *Narrative and Discursive Approaches in Entrepreneurship*. 233–244.

- Koskinen, I., Alasuutari, P. & Peltonen, T. 2005. Laadulliset menetelmät kauppatieteissä. Tampere: Vastapaino.
- Landier, A. 2005. Entrepreneurship and the Stigma of Failure. Julkaisematon working paper. Stern School of Business, New York University. [www-dokumentti] <<http://ssrn.com/abstract=850446>> (Luettu 10.9.2012).
- Landström, H. 2005. Pioneers in Entrepreneurship and Small Business Research. New York, NY: Springer.
- Lieblich, A., Tuval-Mashiach, R. & Zilber, T. 1998. Narrative Research: Reading, Analysis & Interpretation. Applied Social Research Series. Volume 47.
- Lindgren, M. & Packendorff, J. 2003. A project-based view of entrepreneurship: towards action-orientation, seriality and collectivity, teoksessa Steyaert, C., Hjorth, D. (toim.) Entrepreneurship: New Movements, Cheltenham: Edward Elgar.
- Lindgren, M., Packendorff, J. 2006. Entrepreneurship as boundary work: deviating from and belonging to community, teoksessa Steyaert, C., Hjorth, D. (toim.) Entrepreneurship as Social Change, Cheltenham: Edward Elgar.
- Lindgren, M. & Packendorff, J. 2009. Social constructionism and entrepreneurship Basic assumptions and consequences for theory and research. International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research 15(1), 25–47.
- Lehtonen, M. 2004. Merkitysten maailma: Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Tampere: Vastapaino.
- Llewellyn, S. 1999. Narratives in accounting and management research. Accounting, Auditing & Accountability Journal 12(2), 220–237.
- Luomakoski, J. 2012. Why Did Electronic B2B Marketplaces Fail? Case Study of an Agricultural Commodity Exchange. Jyväskylä University School of Business and Economics 115. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Luukainen, R-L. 1982. Kuolemaa ei ole. Espoo: Weilin+Göös.
- MacDougall, D. 1907. Hypothesis Concerning Soul Substance, Together with Experimental Evidence of the Existence of Such Substance. Journal of the American Society for Psychological Research, May 1907
- Mailand Communications 2012. [www-dokumentti] <<http://www.mailand.fi/>> (Luettu 12.9.2012).
- Maxwell, J. C. 2007. Failing Forward. Turning Mistakes into Stepping Stones for Success. Nashville: Thomas Nelson Publishers.
- McClelland, D. C. 1961. The Achieving Society. New York: The Free Press.
- McGrath, R. G. 1999. Falling Forward: Real Options Reasoning and Entrepreneurial Failure. The Academy of Management Review 24(1), 13–30.
- McKenzie, B. & Mukesh, S. 2008. A hermeneutical approach to understanding entrepreneurial failure. Academy of Entrepreneurship Journal 14(2), 123–148.
- Miller, D., Steier, L. & Le Breton-Miller, I. 2003. Lost in time: intergenerational succession, change, and failure in family business. Journal of Business Venturing 18(4), 513–531.
- Mitchell, R. K. 1997. Oral history and expert scripts: demystifying the

- entrepreneurial experience. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 3(2), 122–139.
- Mustonen, M. 2009. Strategiaviestinnän vastaanottokäytännöt – Henkilöstö strategiaviestinnän yleisönä. *Acta Universitatis oeconomicae Helsingiensis*. A-353.
- Niittykangas, H. 2011. Alueellinen yrittäjyys. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun working-paper-sarja N:o 368/2011. Jyväskylän yliopisto.
- Phoenix, C., Smith, B. & Sparkes, A. C. 2010. Narrative analysis in aging studies: A typology for consideration. *Journal of Aging Studies* 24(1), 1–11.
- Piippo, T. & Peltola, M. 2012. Kantapään kautta – Kirja rohkeista epäonnistumisista. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Politis, D. 2005. The Process of Entrepreneurial Learning: A Conceptual Framework. *Entrepreneurship Theory and Practice* 29(4), 351–535.
- Polkinghorne D. E. 1988. *Narrative Knowing and the Human Sciences*. Albany: State University of New York Press.
- Polkinghorne, D. E. 1995. Narrative configuration in qualitative analysis. *Qualitative Studies in Education* 8(1), 5–23.
- Polkinghorne, D. E. 2007. Validity Issues in Narrative Research. *Qualitative Inquiry* 13(4), 471–486.
- Rae, D. 2000. Understanding entrepreneurial learning: a question of how? *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 6(3), 145–159.
- Reuber, A.R. & Fischer, E.M. 1993. The learning experiences of entrepreneurs. Teoksessa N.C. Churchill, S. Birley, J. Doutriaux, E.J. Gatewood, F.S. Hoy, & W.E. Wetzel, Jr. (toim.), *Frontiers of Entrepreneurship Research*. Wellesley, MA: Babson Center for Entrepreneurial Studies, 234–245.
- Ricoeur, P. 1991. Life in Quest of Narrative. Teoksessa Wood, D. (toim.) *On Paul Ricoeur. Narrative and Interpretation*. London & New York: Routledge, 20–33.
- Riessman, C. K. 1997. A Short Story About Long Stories. *Journal of Narrative and Life History* 7(1–4), 155–158.
- Riessman, C. K. & Quinney, L. 2005. Narrative in Social Work: A Critical Review. *Qualitative Social Work* 4(4), 391–412.
- Riessman, C. 2008. *Narrative methods for the human sciences*. London: Sage.
- Rhodes, C. & Brown, A. D. 2005. Narrative, organizations & research. *International Journal of Management Reviews* 7(3), 167–188.
- Routledge Encyclopedia for Narrative Theory. 2005. (toim. Herman, D., Manfred, J. & Ryan, M-L.) USA and Canada: Routledge.
- Osaamisesta teoksi – Yrittäjyystarinoita oman osaamisen hyödyntämisestä. 2012. Jyväskylän yliopiston työelämäpalvelut. Jyväskylän yliopisto. [www-dokumentti]
<<https://korppi.jyu.fi/kotka/course/student/generalCourseInfo.jsp?course=128258>> (Luettu 28.3.2012).

- Sarbin, T. R. 2004. The Role of Imagination in Narrative Construction. Teoksessa Daiute, C. & Lightfoot, C. (toim.) *Narrative Analysis: studying the development of individuals in society*. Thousand Oaks (CA): Sage Publications, 5–18.
- Shane, S. 2008. *The Illusions of Entrepreneurship. The Costly Myths Entrepreneurs, Investors and Policy Makers Live By*. New Haven & London: Yale University Press.
- Shepherd, D. 2004. Educating Entrepreneurship Students About Emotion and Learning From Failure. *Academy of Management Learning and Education* 3(3), 274–287.
- Shepherd, D., Covin, J. G. & Kuratko, D. F. 2009. Project failure from corporate entrepreneurship: Managing the grief process. *Journal of Business Venturing* 24 (6), 588–600.
- Shepherd, D., Wiklund, J. & Haynie, J. M. 2009. Moving forward: Balancing the financial and emotional costs of business failure. *Journal of Business Venturing* 24 (2009) 134–148.
- Singh, S. 2011. *Experiencing and Learning from Entrepreneurial Failure*. Ph.D. thesis. Philosophy. University of Waikato.
- Sintonen, T. 1999. *Etninen identiteetti ja narratiivisuus*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Smith, R. & Anderson, A. R. The devil is in the e-tale: forms and structures in the entrepreneurial narratives. Teoksessa Hjort, D. & Steyaert, C. (toim.) *Narrative and Discursive Approaches in Entrepreneurship*. Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA: Edward Elgar, 125–143.
- Snell, R. 1992. Experiential learning at work: Why can't it be painless? *Personnel Review*, 21(4), 12–26.
- Somers, M. R. 1994. The narrative constitution of identity: A relational and network approach. *Theory and Society* 23(5), 605–649.
- Sole, D. & Wilson, D.G. 2004. *Storytelling in Organizations: The power and traps of using stories to share knowledge in organizations*. LILA Harvard University. [www-dokumentti] <http://www.providersedge.com/docs/km_articles/Storytelling_in_Organizations.pdf> (Luettu 1.1.2007).
- Spinoza, C., Flores, F., Dreyfus, H.L. 1997. *Disclosing New Worlds: Entrepreneurship, Democratic Action and the Cultivation of Solidarity*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Squire, C., Andrews, M. & Tamboukou, M. 2008. Introduction: What is narrative research? Teoksessa Andrews, M., Squire, C. & Tamboukou, M. (toim.) *Doing Narrative Research*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: Sage.
- Talent Partners 2012. [www-dokumentti] <<http://www.talentpartners.fi/>> (Luettu 12.9.2012).
- Tietze, S., Cohen, L. & Musson, G. 2003. *Understanding Organizations Through Language*. London, Thousand Oaks, CA & New Delhi: Sage.

- Timmons, J. A. 1999. *New venture creation: Entrepreneurship for the 21st century*. Boston, MA: Irwin MacGraw-Hill.
- Tsoukas, H. & Hatch, M. J. 2001. Complex thinking, complex practice: The case for a narrative approach to organizational complexity. *Human Relations* 54(8), 979–1013.
- Oy TuloksenTuplausToimisto Ab 2012. [www-dokumentti] <<http://www.tuplaamo.fi/info/>> (Luettu 12.9.2012).
- Törrönen, J. 2002. Lehdistön huumeepoliittinen asemoituminen vuosina 1993–2000. *Yhteiskuntapolitiikka* 67(6), 523–538.
- Yrittäjyyskatsaus 2011. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja: Työ ja yrittäjyys 34/2011.
- Yrittäjäksi yliopistosta hanke 2012. [www-dokumentti] <<http://yrittajaksiyliopistosta.jyu.fi/index.php/Ajankohtaista>> (Luettu 26.6.2012).
- YVI-seminaari. 2012. YVI-hanke. [www-dokumentti] <<http://www.yvi.fi/ajankohtaista/tapahtumat/169-rohkea-luova-ja-lennokas-yvi-seminaari>> (Luettu 26.6.2012).
- Van Auken, H., Fry, F. L. & Stephens, P. 2006. The Influence of Role Models on Entrepreneurial Intentions. *Journal of Developmental Entrepreneurship* 11(2), 157–167.
- Valtonen, M. 2001. *Noh, sano naakka ku nokka katkes - Ihmeelliset seikkailuni uusmediamaailmassa*. Helsinki: Tammi.
- Weick, K. E. 1995. *Sensemaking in Organizations*. housand Oaks, CA: Sage.
- Weick, K. E. 2001. *Making Sense of the Organization*. USA: Blackwell Publishing.
- Ylikoski, P. 1999. Onko valta dispositiokäsite? [www-dokumentti] <<http://www.helsinki.fi/~pylikosk/opetus/valta/valtadispo.html>> (Luettu 1.10.2008).